

AKT KOŃCOWY PARYSKIEJ KONFERENCJI W SPRAWIE KAMBODŻY, POROZUMIENIE W SPRAWIE WSZECHSTRONNEGO POLITYCZNEGO ROZWIĄZANIA KONFLIKTU W KAMBODŻY WRAZ Z ZAŁĄCZNIKAMI (I, II, III, IV i V) ORAZ POROZUMIENIE DOTYCZĄCE SUWERENNOŚCI, NIEPODLEGŁOŚCI, INTEGRALNOŚCI I NIENARUSZALNOŚCI TERYTORIALNEJ I JEDNOŚCI NARODOWEJ KAMBODŻY,

sporządzone w Paryżu w dniach 23 i 31 października 1991 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do publicznej wiadomości:

W dniach 23 i 31 października 1991 r. w Paryżu zostały sporządzone:

1. Akt końcowy Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży;
2. Porozumienie w sprawie wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu w Kambodży wraz z załącznikami (I, II, III, IV i V);
3. Porozumienie dotyczące suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej i jedności narodowej Kambodży.

Po zapoznaniu się z powyższymi porozumieniami, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- zostały one uznane za słuszne w całości, jak i każde z postanowień w nich zawartych,
- Rzeczpospolita Polska postanowiła przystąpić do powyższych porozumień,
- przyrzeka, że będą one niezmiennie zachowywane.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 30 września 1992 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*

L.S.

Minister Spraw Zagranicznych: *K. Skubiszewski*

(Tekst Aktu końcowego i porozumień zawiera załącznik do niniejszego numeru)

AKT KOŃCOWY PARYSKIEJ KONFERENCJI W SPRAWIE KAMBODŻY, POROZUMIENIE W SPRAWIE WSZECHESTRONNEGO POLITYCZNEGO ROZWIĄZANIA KONFLIKTU W KAMBODŻY WRAZ Z ZAŁĄCZNIKAMI (I, II, III, IV I V) ORAZ POROZUMIENIE DOTYCZĄCE SUWERENNOŚCI, NIEPODLEGŁOŚCI, INTEGRALNOŚCI I NIENARUSZALNOŚCI TERYTORIALNEJ I JEDNOŚCI NARODOWEJ KAMBODŻY,

sporządzone w Paryżu w dniach 23 i 31 października 1991 r.

Przekład

**I. AKT KOŃCOWY PARYSKIEJ KONFERENCJI
W SPRAWIE KAMBODŻY**

1. Zaniepokojenie z powodu tragicznego konfliktu oraz nieustającego przelewu krwi w Kambodży sprawiło, że na zaproszenie rządu Republiki Francuskiej zwołana została Paryska Konferencja w sprawie Kambodży w celu osiągnięcia wszechstronnego rozwiązania, gwarantowanego przez organizacje międzynarodowe, które przywróciłoby pokój w tym kraju. Konferencja odbywała się w ramach dwóch sesji: pierwszej — od dnia 30 czerwca do dnia 30 sierpnia 1989 r., drugiej — od dnia 21 do dnia 23 października 1991 r.

2. Współprzewodniczącymi Konferencji byli: J.E. Pan Roland Dumas, Minister Spraw Zagranicznych Republiki Francuskiej, oraz J.E. Pan Ali Alatas, Minister Spraw Zagranicznych Republiki Indonezji.

3. W Konferencji wzięły udział następujące państwa: Australia, Sultanat Brunei, Chińska Republika Ludowa, Republika Filipin, Republika Francuska, Republika Indii, Republika Indonezji, Japonia, Kambodża, Kanada, Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Malezja, Republika Singapuru, Stany Zjednoczone Ameryki, Królestwo Tajlandii, Socjalistyczna Republika Wietnamu, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Ponadto na sesjach konferencji reprezentowany był Ruch Państw Niezaangażowanych przez jego aktualnych Przewodniczących, tj. Zimbabwe — w czasie pierwszej sesji, i Jugosławię — w czasie drugiej sesji.

4. W czasie pierwszej sesji konferencji Kambodża była reprezentowana przez cztery ugrupowania kambodżańskie. W czasie drugiej sesji Kambodżę reprezentowała Najwyższa Narodowa Rada Kambodży ze swoim Przewodniczącym, J.K.W. Księciem Norodomem Sihanoukiem na czele.

5. Udział w Konferencji wzięli także: Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych, J.E. Pan Javier Perez de Cuellar oraz jego specjalny przedstawiciel, Pan Rafeuuddin Ahmed.

I. FINAL ACT OF THE PARIS CONFERENCE ON CAMBODIA

1. Concerned by the tragic conflict and continuing bloodshed in Cambodia, the Paris Conference on Cambodia was convened, at the invitation of the Government of the French Republic, in order to achieve an internationally guaranteed comprehensive settlement which would restore peace to that country. The Conference was held in two sessions, the first from 30 July to 30 August 1989, and the second from 21 to 23 October 1991.

2. The Co-Presidents of the Conference were H.E. Mr. Roland Dumas, Minister for Foreign Affairs of the French Republic, and H.E. Mr. Ali Alatas, Minister for Foreign Affairs of the Republic of Indonesia.

3. The following States participated in the Conference: Australia, Brunei Darussalam, Cambodia, Canada, the People's Republic of China, the French Republic, the Republic of India, the Republic of Indonesia, Japan, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the United States of America and the Socialist Republic of Vietnam.

In addition, the Non-Aligned Movement was represented at the Conference by its current Chairman at each session, namely Zimbabwe at the first session and Yugoslavia at the second session.

4. At the first session of the Conference, Cambodia was represented by the four Cambodian Parties. The Supreme National Council of Cambodia, under the leadership of its President, H.R.H. Prince Norodom Sihanouk, represented Cambodia at the second session of the Conference.

5. The Secretary-General of the United Nations, H.E. M. Javier Perez de Cuellar, and his Special Representative, M. Rafeuuddin Ahmed, also participated in the Conference.

6. Konferencja pracowała w trzech komitetach roboczych, które spotykały się w trakcie trwania pierwszej sesji Konferencji. Komitet Pierwszy zajmował się sprawami militarnymi, Komitet Drugi — zagadnieniami gwarancji międzynarodowych, Komitet Trzeci — repatriacją uchodźców i wysiedlonych oraz ostateczną odbudową Kambodży.

W skład poszczególnych komitetów wchodziły następujący przedstawiciele:

Komitetu Pierwszego:

współprzewodniczący: p. C. R. Gharekhan (Indie), p. Allan Sullivan (Kanada),
sprawozdawca: p. Victoria Sisante-Bataclan (Filipiny),

Komitetu Drugiego:

współprzewodniczący: p. Soulivong Phrasithideth (Laos), p. Dato' Zainal Abidin Ibrahim (Malezja),
sprawozdawca: p. Hervé Dejean de la Batie (Francja),

Komitetu Trzeciego:

współprzewodniczący: p. Yukio Imagawa (Japonia), p. Robert Merrillees (Australia),
sprawozdawca: płk Ronachuck Swasdikiat (Tajlandia).

Komisja powołała także Komitet Doraźny, składający się z przedstawicieli czterech ugrupowań kambodżańskich, pod przewodnictwem przedstawicieli dwóch współprzewodniczących Konferencji. Mandat Komitetu Doraźnego obejmował sprawy związane z osiągnięciem pojednania pomiędzy ugrupowaniami kambodżańskimi. Komitet Doraźny odbył kilka spotkań w czasie trwania pierwszej sesji Konferencji.

W celu ogólnego skoordynowania prac tych czterech komitetów utworzony został Komitet Koordynacyjny Konferencji pod przewodnictwem przedstawicieli dwóch współprzewodniczących. Komitet Koordynacyjny odbywał spotkania zarówno w czasie pierwszej, jak i w czasie drugiej sesji Konferencji. Komitet Koordynacyjny odbył także nieformalne spotkanie, które miało miejsce w dniu 21 września 1991 r. w Nowym Jorku.

7. Pod koniec pierwszej sesji Konferencja uzyskała postęp w wypracowaniu szerokiego zakresu elementów koniecznych do osiągnięcia wszechstronnego rozwiązania konfliktu w Kambodży. Konferencja odnotowała jednak, iż osiągnięcie wszechstronnego rozwiązania nie było wówczas możliwe. Dlatego też postanowiono z dniem 30 sierpnia 1989 r. zawiesić prace Konferencji. Jednakże, podejmując taką decyzję, Konferencja nalegała, aby wszystkie zainteresowane strony zintensyfikowały swoje wysiłki w celu osiągnięcia wszechstronnego rozwiązania konfliktu, oraz zwróciła się z prośbą do współprzewodniczących, aby swoim łaskawym pośrednictwem ułatwili powyższe wysiłki.

8. Po zawieszeniu pierwszej sesji Konferencji współprzewodniczący oraz Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych podjęli rozległe konsultacje, zwłaszcza z pięcioma stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, z Najwyższą Narodową Radą Kambodży i z innymi uczestnikami Konferencji Paryskiej. Celem tych konsultacji było wypracowanie porozumienia obejmującego wszystkie aspekty rozwiązania konfliktu w taki sposób, aby zagwarantować zgodność wszystkich

6. The Conference organized itself into three working committees of the whole, which met throughout the first session of the Conference. The First Committee dealt with military matters, the Second Committee dealt with the question of international guarantees, and the Third Committee with the repatriation of refugees and displaced persons and the eventual reconstruction of Cambodia.

The officers of each committee were as follows:

First Committee

Co-Chairmen: Mr. C. R. Gharekhan (India), Mr. Allan Sullivan (Canada)
Rapporteur: Ms. Victoria Sisante-Bataclan (Philippines)

Second Committee

Co-Chairmen: Mr. Soulivong Phrasithideth (Laos), Dato' Zainal Abidin Ibrahim (Malaysia)
Rapporteur: Mr. Hervé Dejean de la Batie (France)

Third Committee

Co-Chairmen: Mr Yukio Imagawa (Japan), Mr. Robert Merrillees (Australia)
Rapporteur: Colonel Ronachuck Swasdikiat (Thailand).

The Conference also established an Ad Hoc Committee, composed of the representatives of the four Cambodian Parties and chaired by the representatives of the two Co-Presidents of the Conference, whose mandate involved matters related to national reconciliation among the Cambodian Parties. The Ad Hoc Committee held several meetings during the first session of the Conference.

The Coordination Committee of the Conference, chaired by the representatives of the two Co-Presidents, was established and given responsibility for general coordination of the work of the other four committees. The Coordination Committee met at both the first and second sessions of the Conference. An informal meeting of the Coordination Committee was also held in New York on 21 September 1991.

7. At the conclusion of the first session, the Conference had achieved progress in elaborating a wide variety of elements necessary for the achievement of a comprehensive settlement of the conflict in Cambodia. The Conference noted, however, that it was not yet possible to achieve a comprehensive settlement. It was therefore decided to suspend the Conference in 30 August 1989. However, in doing so, the Conference urged all parties concerned to intensify their efforts to achieve a comprehensive settlement, and asked the Co-Presidents to lend their good offices to facilitate these efforts.

8. Following the suspension of the first session of the Conference, the Co-Presidents and the Secretary-General of the United Nations undertook extensive consultations, in particular with the five permanent members of the United Nations Security Council, with the Supreme National Council of Cambodia, and with other participants in the Paris Conference. The object of these consultations was to forge agreement on all aspects of a settlement, to ensure that all initiatives to this end were compatible and to enhance the

inicjatyw podejmowanych w tym celu oraz zwiększyć nadzieje na zakończenie rozlewu krwi w Kambodży w możliwie najkrótszym czasie. Wysiłki współprzewodniczących oraz Sekretarza Generalnego utorowały drogę do wznowienia Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży.

9. W części inauguracyjnej ostatniego spotkania Paryskiej Konferencji, w dniu 23 października 1991 r., przemówienia wygłosili: J.E. Pan Francois Mitterrand, Prezydent Republiki Francuskiej, J.K.W. Książę Norodom Sihanouk, Przewodniczący Najwyższej Narodowej Rady Kambodży, oraz J.E. Pan Javier Perez de Cuellar, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych.

10. W czasie swojej drugiej sesji Konferencja przyjęła następujące dokumenty:

1. Porozumienie w sprawie wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu w Kambodży, wraz z załącznikami dotyczącymi: mandatu dla UNTAC, zagadnień militarnych, wyborów, odszkodowań dla uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych oraz zasad nowej konstytucji Kambodży;
2. Porozumienie dotyczące suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i jedności narodowej Kambodży oraz
3. Deklarację w sprawie normalizacji sytuacji i odbudowy Kambodży.

Powyższe dokumenty odzwierciedlają treść opracowania zatytułowanego „Ramy wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu w Kambodży”, przyjętego przez pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa w dniu 28 sierpnia 1990 r., oraz część pracy wykonanej w czasie pierwszej sesji Konferencji. Pociągają one za sobą dalszy proces pojednania narodowego i zwiększenie roli Organizacji Narodów Zjednoczonych, umożliwiając w ten sposób narodowi Kambodży decydowanie o własnej przyszłości politycznej w drodze wolnych i uczciwych wyborów, zorganizowanych i przeprowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, przy pełnym poszanowaniu narodowej suwerenności Kambodży i w warunkach neutralności politycznej.

11. Powyższe dokumenty, formułujące razem wszechstronne rozwiązanie konfliktu, którego osiągnięcie było celem Konferencji Paryskiej, są obecnie przedstawiane do podpisu państwom uczestniczącym w Konferencji Paryskiej. W imieniu Kambodży dokumenty zostaną podpisane przez dwunastu członków Najwyższej Narodowej Rady Kambodży, która jest jedynym prawomocnym organem i źródłem władzy gwarantującym świętość suwerenności, niepodległości i jedności Kambodży.

12. Państwa uczestniczące w Konferencji proszą współprzewodniczących Konferencji o przekazanie autentycznych egzemplarzy dokumentów dotyczących wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Państwa uczestniczące w Konferencji zwracają się z prośbą do Sekretarza Generalnego o podjęcie odpowiednich kroków w celu umożliwienia, w możliwie najkrótszym czasie, wszechstronnego rozwiązania konfliktu przez Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych.

prospects of ending the bloodshed in Cambodia at the earliest possible date. The efforts of the Co-Presidents and the Secretary-General paved the way for the reconvening of the Paris Conference on Cambodia.

9. At the inaugural portion of the final meeting of the Paris Conference, on 23 October 1991, the Conference was addressed by H.E. Mr. François Mitterrand, President of the French Republic, H.R.H. Prince Norodom Sihanouk, President of the Supreme National Council of Cambodia, and H.E. Mr. Javier Perez de Cuellar, Secretary-General of the United Nations.

10. At the second session, the Conference adopted the following instruments:

1. Agreement on a Comprehensive Political Settlement of the Cambodia Conflict, with annexes on the mandate for UNTAC, military matters, elections, repatriation of Cambodian refugees and displaced persons, and the principles for a new Cambodian constitution;
2. Agreement concerning the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and National unity of Cambodia; and
3. Declaration on the rehabilitation and reconstruction of Cambodia.

These instruments represent an elaboration of the "Framework for a Comprehensive Political Settlement of the Cambodia Conflict" adopted by the five permanent members of the United Nations Security Council on 28 August 1990, and of elements of the work accomplished at the first session of the Conference. They entail a continuing process of national reconciliation and an enhanced role for the United Nations, thus enabling the Cambodian people to determine their own political future through free and fair elections organized and conducted by the United Nations in a neutral political environment with full respect for the national sovereignty of Cambodia.

11. These instruments, which together form the comprehensive settlement the achievement of which was the objective of the Paris Conference, are being presented for signature to the States participating in the Paris Conference. On behalf of Cambodia, the instruments will be signed by the twelve members of the Supreme National Council of Cambodia, which is the unique legitimate body and source of authority enshrining the sovereignty, independence and unity of Cambodia.

12. The States participating in the Conference call upon the Co-Presidents of the Conference to transmit an authentic copy of the comprehensive political settlement instruments to the Secretary-General of the United Nations. The States participating in the Conference request the Secretary-General to take the appropriate steps in order to enable consideration of the comprehensive settlement by the United Nations Security Council at the earliest opportunity.

Państwa te obiecują ze swej strony pełną współpracę w wypełnieniu tego wszechstronnego rozwiązania oraz pomoc przy wprowadzaniu go w życie.

Ponadto, mając na uwadze tragiczną historię Kambodży w ostatnich latach, państwa uczestniczące w Konferencji zobowiązują się do popierania i zachęcania do poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności w Kambodży, tak jak to zostało wyrażone w odpowiednich dokumentach międzynarodowych, których są stronami.

13. Państwa uczestniczące w Konferencji proszą Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, aby zgodnie ze swoimi zasadami dopomógł w uwolnieniu jeńców wojennych i internowanych osób cywilnych. Zgłaszają one swoją gotowość do udzielenia pomocy Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża w wykonaniu tego zadania.

14. Państwa uczestniczące w Konferencji zapraszają inne państwa do przystąpienia do Porozumienia w sprawie wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu w Kambodży oraz do Porozumienia dotyczącego suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej oraz jedności narodowej Kambodży.

15. Uznając dalszą potrzebę zharmonizowanych wysiłków międzynarodowych w celu udzielenia Kambodży pomocy w przywróceniu normalizacji i w odbudowie, państwa uczestniczące w Konferencji nalegają, aby społeczność międzynarodowa udzieliła daleko idącego gospodarczego i finansowego poparcia dla działań przedstawionych w deklaracji w sprawie normalizacji sytuacji i odbudowy Kambodży.

W dowód czego przedstawiciele podpisali niniejszy akt końcowy.

Sporządzono w Paryżu dnia 23 października 1991 r. w dwóch egzemplarzach, w językach: angielskim, chińskim, francuskim, khmerskim i rosyjskim, przy czym wszystkie teksty są jednakowo autentyczne. Oryginały niniejszego aktu końcowego zostaną zdeponowane u rządów Republiki Francuskiej i Republiki Indonezji.

II. POROZUMIENIE W SPRAWIE WSZECHESTRONNEGO POLITYCZNEGO ROZWIĄZANIA KONFLIKTU W KAMBODŻY

Państwa uczestniczące w Konferencji Paryskiej w sprawie Kambodży, a mianowicie: Australia, Sułtanat Brunei, Chińska Republika Ludowa, Republika Filipin, Republika Francuska, Republika Indii, Republika Indonezji, Japonia, Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii, Kambodża, Kanada, Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Malezja, Republika Singapuru, Stany Zjednoczone Ameryki, Królestwo Tajlandii, Socjalistyczna Republika Wietnamu, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich,

w obecności Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych,

They pledge their full cooperation in the fulfilment of this comprehensive settlement and their assistance in its implementation.

Above all, in view of the recent tragic history of Cambodia, the States participating in the Conference commit themselves to promote and encourage respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in Cambodia, as embodied in the relevant international instruments to which they are party.

13. The States participating in the Conference request the International Committee of the Red Cross to facilitate, in accordance with its principles, the release of prisoners of war and civilian internees. They express their readiness to assist the ICRC in this task.

14. The States participating in the Conference invite other States to accede to the Agreement on a Comprehensive Political Settlement of the Cambodia Conflict and to the Agreement concerning the Sovereignty, Independence, Territorial Integrity and Inviolability, Neutrality and National Unity of Cambodia.

15. Further recognizing the need for a concerted international effort to assist Cambodia in the tasks of rehabilitation and reconstruction, the States participating in the Conference urge the international community to provide generous economic and financial support for the measures set forth in the Declaration on the Rehabilitation and Reconstruction of Cambodia.

In witness whereof the representatives have signed this Final Act.

Done at Paris this twenty-third day of October one thousand nine hundred and ninety one, in two copies in the Chinese, English, French, Khmer and Russian languages, each text being equally authentic. The originals of this Final Act shall be deposited with the Governments of the French Republic and of the Republic of Indonesia.

II. AGREEMENT ON A COMPREHENSIVE POLITICAL SETTLEMENT OF THE CAMBODIA CONFLICT

The States participating in the Paris Conference on Cambodia, namely Australia, Brunei Darussalam, Cambodia, Canada, the People's Republic of China, the French Republic, the Republic of India, the Republic of Indonesia, Japan, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the United States of America, the Socialist Republic of Vietnam and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia,

In the presence of the Secretary-General of the United Nations,

w celu utrzymania, zachowania i obrony suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i narodowej jedności Kambodży,

pragnąc przywrócić i utrzymać w Kambodży pokój, popierać narodowe pojednanie i zapewnić realizację prawa narodu Kambodży do samostanowienia w drodze wolnych i uczciwych wyborów,

przekonane, że tylko wszechstronne polityczne rozwiązanie konfliktu w Kambodży będzie sprawiedliwe i trwałe oraz przyczyni się do pokoju i bezpieczeństwa w regionie i na świecie,

witając ramowy dokument z dnia 28 sierpnia 1990 r., który został w całości zaakceptowany przez ugrupowania kambodżańskie jako podstawa rozwiązania konfliktu w Kambodży i który został potem jednomyślnie poparty w rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 668 (1990) z dnia 20 września 1990 r. i rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 45/3 z dnia 15 października 1990 r.,

dostrzegając utworzenie w dniu 19 września 1990 r. w Dżakarcie Najwyższej Narodowej Rady Kambodży jako jedyne prawowitego organu i źródła władzy w Kambodży, która przez okres przejściowy gwarantuje jedność i suwerenność narodową i reprezentuje Kambodżę na płaszczyźnie międzynarodowej,

witając jednogłośnie wybór J.K.W. Księcia Norodoma Sihanouka w dniu 17 lipca 1991 r. w Pekinie na Przewodniczącą Najwyższej Narodowej Rady,

uznając, że wzrost roli Organizacji Narodów Zjednoczonych wymaga utworzenia Tymczasowego Zarządu Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC), złożonego ze struktur: wojskowej i cywilnej, które działać będą z pełnym poszanowaniem dla narodowej suwerenności Kambodży,

dostrzegając oświadczenia złożone na zakończenie spotkań, jakie odbyły się w dniach 9 i 10 września 1990 r. w Dżakarcie, 21—23 grudnia 1990 r. w Paryżu, 24—26 czerwca 1991 r. w Pattayi, 16 i 17 lipca 1991 r. w Pekinie, 26—29 sierpnia 1991 r. w Pattayi, a także spotkań, które miały miejsce w dniach 4—6 czerwca 1991 r. w Dżakarcie i 19 września 1991 r. w Nowym Jorku,

witając rezolucję nr 717 (1991) Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie Kambodży z dnia 16 października 1991 r.,

uznając, że tragiczna historia Kambodży w ostatnich latach wymaga specjalnych działań w celu zapewnienia ochrony praw człowieka i niedopuszczenia do powrotu linii politycznych i praktyk, jakie miały miejsce w przeszłości,

uzgodniły, co następuje:

Część I

USTALENIA W OKRESIE PRZEJŚCIOWYM

Rozdział 1

Okres przejściowy

Artykuł 1

Dla celów niniejszego porozumienia okres przejściowy rozpocznie się z dniem wejścia w życie niniejszego porozumienia i wygaśnie, gdy konstytuanta wybrana w wolnych i uczciwych wyborach, zorganizowanych i potwierdzonych

In order to maintain, preserve and defend the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and national unity of Cambodia,

Desiring to restore and maintain peace in Cambodia, to promote national reconciliation and to ensure the exercise of the right to self-determination of the Cambodian people through free and fair elections,

Convinced that only a comprehensive political settlement to the Cambodia conflict will be just and durable and will contribute to regional and international peace and security,

Welcoming the Framework document of 28 August 1990, which was accepted by the Cambodian Parties in its entirety as the basis for settling the Cambodia conflict, and which was subsequently unanimously endorsed by Security Council resolution 668 (1990) of 20 September 1990 and General Assembly resolution 45/3 of 15 October 1990,

Noting the formation in Jakarta on 10 September 1990 of the Supreme National Council of Cambodia as the unique legitimate body and source of authority in Cambodia in which, throughout the transitional period, national sovereignty and unity are enshrined, and which represents Cambodia externally,

Welcoming the unanimous election, in Beijing on 17 July 1991, of H.R.H. Prince Norodom Sihanouk as the President of the Supreme National Council,

Recognizing that an enhanced United Nations role requires the establishment of a United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC) with civilian and military components, which will act with full respect for the national sovereignty of Cambodia,

Noting the statements made at the conclusion of the meetings held in Jakarta on 9—10 September 1990, in Paris on 21—23 December 1990, in Pattaya on 24—26 June 1991, in Beijing on 16—17 July 1991, in Pattaya on 26—29 August 1991, and also the meetings held in Jakarta on 4—6 June 1991 and in New-York on 19 September 1991,

Welcoming United Nations Security Council resolution 717 (1991) of 16 October 1991 on Cambodia,

Recognizing that Cambodia's tragic recent history requires special measures to assure protection of human rights, and the non-return to the policies and practices of the past,

Have agreed as follows:

Part I

ARRANGEMENTS DURING THE TRANSITIONAL PERIOD

Section I

Transitional Period

Article 1

For the purposes of this Agreement, the transitional period shall commence with the entry into force of this Agreement and terminate when the constituent assembly elected through free and fair elections, organized and cer-

przez Organizację Narodów Zjednoczonych, uchwali konstytucję i przekształci się w zgromadzenie ustawodawcze oraz gdy w wyniku tego zostanie powołany nowy rząd.

Rozdział II

Tymczasowy Zarząd Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży

Artykuł 2

(1) Sygnatariusze niniejszego porozumienia zwracają się do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych o utworzenie, pod bezpośrednim nadzorem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, Tymczasowego Zarządu Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (dalej zwanego UNTAC), złożonego ze struktur: cywilnej i wojskowej. W tym celu Sekretarz Generalny wyznaczy specjalnego przedstawiciela, który będzie działał w jego imieniu.

(2) Ponadto sygnatariusze zwracają się do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych o wyposażenie UNTAC w mandat określony w niniejszym porozumieniu oraz o sprawowanie dalszej kontroli wprowadzania w życie tego mandatu poprzez okresowe sprawozdania przedstawiane przez Sekretarza Generalnego.

Rozdział III

Najwyższa Rada Narodowa

Artykuł 3

Najwyższa Rada Narodowa (zwana dalej SNC) jest jedynym prawowitym ciałem i źródłem władzy, które przez okres przejściowy stoi na straży suwerenności, niepodległości i jedności Kambodży.

Artykuł 4

Członkowie SNC zostaną zobowiązani do urzędowania wolnych i uczciwych wyborów, zorganizowanych i przeprowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, które stanowiąc będą podstawę do stworzenia nowego i prawowitego rządu.

Artykuł 5

Przez okres przejściowy Najwyższa Rada Narodowa będzie reprezentowała Kambodżę na arenie międzynarodowej oraz będzie zasiadała na miejscu przeznaczonym dla Kambodży w Organizacji Narodów Zjednoczonych, w wyspecjalizowanych agendach ONZ oraz w innych organizacjach międzynarodowych, a także na konferencjach o charakterze międzynarodowym.

Artykuł 6

Najwyższa Rada Narodowa przekazuje niniejszym Organizacji Narodów Zjednoczonych wszystkie swoje kompetencje konieczne do tego, aby zapewnić wprowadzenie w życie niniejszego porozumienia, zgodnie z załącznikiem 1.

ified by the United Nations, has approved the constitution and transformed itself into a legislative assembly, and thereafter a new government has been created.

Section II

United Nations Transitional Authority in Cambodia

Article 2

(1) The Signatories invite the United Nations Security Council to establish a United Nations Transitional Authority in Cambodia (hereinafter referred to as "UNTAC") with civilian and military components under the direct responsibility of the Secretary-General of the United Nations. For this purpose the Secretary-General will designate a Special Representative to act on his behalf.

(2) The Signatories further invite the United Nations Security Council to provide UNTAC with the mandate set forth in this Agreement and to keep its implementation under continuing review through periodic reports submitted by the Secretary-General.

Section III

Supreme National Council

Article 3

The Supreme National Council (hereinafter referred to as "the SNC") is the unique legitimate body and source of authority in which, throughout the transitional period, the sovereignty, independence and unity of Cambodia are enshrined.

Article 4

The members of the SNC shall be committed to the holding of free and fair elections organized and conducted by the United Nations as the basis for forming a new and legitimate Government.

Article 5

The SNC shall, throughout the transitional period, represent Cambodia externally and occupy the seat of Cambodia at the United Nations, in the United Nations specialized agencies, and in other international institutions and international conferences.

Article 6

The SNC hereby delegates to the United Nations all powers necessary to ensure the implementation of this Agreement, as described in annex 1.

W celu zapewnienia neutralności klimatu politycznego sprzyjającego wolnym i uczciwym wyborom powszechnym agendy, instytucje i urzędy administracyjne, które mogłyby wywrzeć bezpośredni wpływ na wynik wyborów, znajdą się pod bezpośrednim nadzorem lub kontrolą Organizacji Narodów Zjednoczonych. W tej sytuacji specjalna uwaga zostanie skierowana na zagadnienia dotyczące spraw zagranicznych, obrony narodowej, finansów, bezpieczeństwa publicznego i informacji. W celu właściwego odzwierciedlenia znaczenia tych zagadnień UNTAC będzie musiał sprawować taką kontrolę, jaka będzie niezbędna dla zapewnienia pełnej neutralności instytucji odpowiedzialnych za te zagadnienia. Organizacja Narodów Zjednoczonych określi, w drodze konsultacji z SNC, jakie agendy, instytucje i urzędy będą mogły nadal urzędować w celu zapewnienia normalnego codziennego życia w kraju.

Artykuł 7

Stosunki pomiędzy Najwyższą Radą Narodową, UNTAC i istniejącymi strukturami administracyjnymi zostały określone w załączniku 1.

Rozdział IV

Wycofywanie sił obcych i jego weryfikacja

Artykuł 8

Natychmiast po wejściu w życie niniejszego porozumienia wszelkie siły obce, doradcy i personel wojskowy pozostający w Kambodży oraz ich uzbrojenie, amunicja i sprzęt zostaną wycofane z Kambodży bez prawa powrotu. Zarówno wycofanie, jak i zakaz powrotu będą podlegały weryfikacji UNTAC, zgodnie z załącznikiem 2.

Rozdział V

Rozejm i wstrzymanie zewnętrznej pomocy militarnej

Artykuł 9

Rozejm zostanie wprowadzony w życie z chwilą nabrania mocy przez niniejsze porozumienia. Wszystkie siły natychmiast przerywają i odstępują od działań wojennych, od wszelkiego rozmieszczania sił, ich ruchu lub akcji, w wyniku których zwiększeniu uległoby kontrolowane przez nie terytorium lub które mogłyby doprowadzić do nowych walk.

Sygnatariusze niniejszego porozumienia zwracają się do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych o to, aby wystąpiła do Sekretarza Generalnego o udzielanie pomocy w tym procesie dopóty, dopóki struktura wojskowa UNTAC nie będzie w stanie go nadzorować, obserwować i weryfikować.

Artykuł 10

Z chwilą wprowadzenia w życie niniejszego porozumienia natychmiast ustanie wszelka zagraniczna pomoc wojskowa dla wszystkich ugrupowań kambodzańskich.

Artykuł 11

Celem zarządzeń wojskowych w okresie przejściowym będzie ustabilizowanie sytuacji w zakresie bezpieczeństwa

In order to ensure a neutral political environment conducive to free and fair general elections, administrative agencies, bodies and offices which could directly influence the outcome of elections will be placed under direct United Nations supervision or control. In that context, special attention will be given to foreign affairs, national defence, finance, public security and information. To reflect the importance of these subjects, UNTAC needs to exercise such control as is necessary to ensure the strict neutrality of the bodies responsible for them. The United Nations, in consultation with the SNC, will identify which agencies, bodies and offices could continue to operate in order to ensure normal day-to-day life in the country.

Article 7

The relationship between the SNC, UNTAC and existing administrative structures is set forth in annex 1.

Section IV

Withdrawal of foreign forces and its verification

Article 8

Immediately upon entry into force of this Agreement, any foreign forces, advisers, and military personnel remaining in Cambodia, together with their weapons, ammunition, and equipment, shall be withdrawn from Cambodia and not be returned. Such withdrawal and non-return will be subject to UNTAC verification in accordance with annex 2.

Section V

Cease-fire and cessation of outside military assistance

Article 9

The cease-fire shall take effect at the time this Agreement enters into force. All forces shall immediately disengage and refrain from all hostilities and from any deployment, movement or action which would extend the territory they control or which might lead to renewed fighting.

The Signatories hereby invite the Security Council of the United Nations to request the Secretary-General to provide good offices to assist in this process until such time as the military component of UNTAC is in position to supervise, monitor and verify it.

Article 10

Upon entry into force of this Agreement, there shall be an immediate cessation of all outside military assistance to all Cambodian Parties.

Article 11

The objectives of military arrangements during the transitional period shall be to stabilize the security situation

oraz budowa zaufania pomiędzy stronami konfliktu po to, aby wzmocnić cele niniejszego porozumienia i zapobiec ryzyku związanemu z powrotem wojny.

Dokładne postanowienia dotyczące sprawowania przez UNTAC nadzoru, kontroli i weryfikacji rozejmu w okresie przejściowym oraz związanych z tym działań, łącznie z weryfikacją wycofywania obcych sił, przegrupowaniem, skoszarowaniem i w ostatecznym efekcie rozwiązaniem wszystkich sił kambodżańskich oraz likwidacją ich broni, zostały określone w załączniku 1 rozdział C oraz w załączniku 2.

Część II

WYBORY

Artykuł 12

Naród Kambodży będzie miał prawo do stanowienia o swojej politycznej przyszłości w drodze wolnego i uczciwego wyboru konstytuandy, która opracuje i uchwali projekt nowej konstytucji Kambodży, zgodnie z artykułem 23, oraz przekształci się w zgromadzenie ustawodawcze, które wyłoni rząd Kambodży. Wybory te odbędą się pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych w warunkach neutralności politycznej oraz przy pełnym poszanowaniu narodowej suwerenności Kambodży.

Artykuł 13

UNTAC weźmie na siebie odpowiedzialność za zorganizowanie i przeprowadzenie tych wyborów w oparciu o postanowienia rozdziału D załącznika 1 oraz załącznika 3.

Artykuł 14

Wszyscy sygnatariusze zobowiązują się do poszanowania wyników tych wyborów, jeżeli ich wolny i uczciwy charakter zostanie poświadczony przez Organizację Narodów Zjednoczonych.

Część III

PRAWA CZŁOWIEKA

Artykuł 15

1. Wszyscy mieszkańcy Kambodży oraz wszyscy uchodźcy kambodżańscy i osoby wysiedlone będą korzystały z praw i swobód zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innych stosownych dokumentach międzynarodowych dotyczących praw człowieka.

2. W tym celu

(a) Kambodża zobowiązuje się:

- zapewnić poszanowanie dla przestrzegania w Kambodży praw człowieka i podstawowych swobód,
- popierać prawo wszystkich obywateli Kambodży do podejmowania działań, które miałyby na celu upowszechnianie i ochronę praw człowieka i podstawowych swobód,
- podjąć skuteczne działania w celu zapewnienia, aby polityka i działania praktyczne okresu przeszłego nigdy nie powróciły,

and build confidence among the parties to the conflict, so as to reinforce the purposes of this Agreement and to prevent the risks of a return to warfare.

Detailed provisions regarding UNTAC's supervision, monitoring, and verification of the cease-fire and related measures, including verification of the withdrawal of foreign forces and the regrouping, cantonment and ultimate disposition of all Cambodian forces and their weapons during the transitional period are set forth in annex 1, section C, and annex 2.

Part II

ELECTIONS

Article 12

The Cambodian people shall have the right to determine their own political future through the free and fair election of a constituent assembly, which will draft and approve a new Cambodian Constitution in accordance with Article 23 and transform itself into a legislative assembly, which will create the new Cambodian Government. This election will be held under United Nations auspices in a neutral political environment with full respect for the national sovereignty of Cambodia.

Article 13

UNTAC shall be responsible for the organization and conduct of these elections based on the provisions of annex 1, section D, and annex 3.

Article 14

All Signatories commit themselves to respect the results of these elections once certified as free and fair by the United Nations.

Part III

HUMAN RIGHTS

Article 15

1. All persons in Cambodia and all Cambodian refugees and displaced persons shall enjoy the rights and freedoms embodied in the Universal Declaration of Human Rights and other relevant international human rights instruments.

2. To this end,

(a) Cambodia undertakes:

- to ensure respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in Cambodia;
- to support the right of all Cambodian citizens to undertake activities which would promote and protect human rights and fundamental freedoms;
- to take effective measures to ensure that the policies and practices of the past shall never be allowed to return;

— przestrzegać stosownych dokumentów międzynarodowych dotyczących praw człowieka;

- (b) inni sygnatariusze niniejszego porozumienia zobowiązują się popierać i zachęcać do poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych swobód w Kambodży, jakie są zawarte w stosownych dokumentach międzynarodowych i odpowiednich rezolucjach Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, zwłaszcza by zapobiec przypadkom ponownego naruszania praw człowieka.

Artykuł 16

W okresie przejściowym UNTAC będzie odpowiedzialny za tworzenie sprzyjającego klimatu, w którym zapewnione zostanie poszanowanie praw człowieka, zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale E załącznika 1.

Artykuł 17

Po zakończeniu okresu przejściowego Komisja Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych powinna nadal z uwagą obserwować sytuację dotyczącą praw człowieka w Kambodży, łącznie z wyznaczeniem — jeśli okaże się to konieczne — specjalnego sprawozdawcy, który co roku zdawałby sprawę ze swoich spostrzeżeń Komisji oraz Zgromadzeniu Ogólnemu.

Część IV

GWARANCJE MIĘDZYNARODOWE

Artykuł 18

Kambodża podejmuje się utrzymać, zachować i obronić, a pozostali sygnatariusze zobowiązują się uznać i szanować suwerenność, niepodległość, integralność i nienaruszalność terytorialną, neutralność i jedność narodową Kambodży, zgodnie z tym, co zostało zawarte w osobnym porozumieniu.

Część V

UCHODźCY I OSOBY WYSIEDŁONE

Artykuł 19

Wraz z wejściem w życie niniejszego porozumienia podjęte zostaną wszelkie możliwe wysiłki w celu stworzenia w Kambodży politycznych, gospodarczych i społecznych warunków sprzyjających dobrowolnemu powrotowi i harmonijnej integracji uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych.

Artykuł 20

(1) Uchodźcy kambodżańscy i osoby wysiedlone, przebywający za granicą, będą mieli prawo powrotu do Kambodży i życia w warunkach bezpieczeństwa, poszanowania prawa i godności, wolni od wszelkiego rodzaju zastraszenia i zniewolenia.

(2) Sygnatariusze zwracają się z prośbą do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych o ułat-

— to adhere to relevant international human rights instruments;

- (b) the other Signatories to this Agreement undertake to promote and encourage respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in Cambodia as embodied in the relevant international instruments and the relevant resolutions of the United Nations General Assembly, in order, in particular, to prevent the recurrence of human rights abuses.

Article 16

UNTAC shall be responsible during the transitional period for fostering an environment in which respect for human rights shall be ensured, based on the provisions of annex 1, section E.

Article 17

After the end of the transitional period, the United Nations Commission on Human Rights should continue to monitor closely the human rights situation in Cambodia, including, if necessary, by the appointment of a Special Rapporteur who would report his findings annually to the Commission and to the General Assembly.

Part IV

INTERNATIONAL GUARANTEES

Article 18

Cambodia undertakes to maintain, preserve and defend, and the other Signatories undertake to recognize and respect, the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and national unity of Cambodia, as set forth in a separate Agreement.

Part V

REFUGEES AND DISPLACED PERSONS

Article 19

Upon entry into force of this Agreement, every effort will be made to create in Cambodia political, economic and social conditions conducive to the voluntary return and harmonious integration of Cambodian refugees and displaced persons.

Article 20

(1) Cambodian refugees and displaced persons, located outside Cambodia, shall have the right to return to Cambodia and to live in safety, security and dignity, free from intimidation or coercion of any kind.

(2) The Signatories request the Secretary-General of the United Nations to facilitate the repatriation in safety and

wienie repatriacji uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych, w warunkach bezpieczeństwa i godności. Repatriacja będzie integralną częścią wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu oraz będzie pozostawać pod ogólnym nadzorem specjalnego przedstawiciela Sekretarza Generalnego, zgodnie z wytycznymi i zasadami repatriacji uchodźców i osób wysiedlonych, określonymi w załączniku 4.

Część VI

ZWOLNIENIE JEŃCÓW WOJENNYCH I INTERNOWANYCH OSÓB CYWILNYCH

Artykuł 21

Uwolnienie wszystkich jeńców wojennych i internowanych osób cywilnych zostanie dokonane w możliwie najkrótszym czasie pod kierownictwem Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) i w koordynacji ze specjalnym przedstawicielem Sekretarza Generalnego, przy pomocy — jeśli będzie to konieczne — innych właściwych międzynarodowych organizacji humanitarnych i sygnatariuszy.

Artykuł 22

Określenie „internowane osoby cywilne” odnosi się do wszystkich osób nie będących jeńcami wojennymi, które w wyniku jakiegokolwiek swojego zaangażowania w walkę zbrojną lub polityczną zostały aresztowane lub zatrzymane przez którąkolwiek ze Stron z racji swojego udziału w tej walce.

Część VII

ZASADY NOWEJ KONSTYTUCJI KAMBODŻY

Artykuł 23

Podstawowe zasady, które będzie zawierać nowa konstytucja Kambodży, łącznie z zasadami dotyczącymi praw człowieka i podstawowych swobód, a także neutralnego statusu Kambodży, zostały określone w załączniku 5.

Część VIII

NORMALIZACJA I ODBUDOWA

Artykuł 24

Sygnatariusze nalegają, aby społeczność międzynarodowa udzieliła gospodarczego i finansowego poparcia w celu przywrócenia normalizacji i odbudowy Kambodży, jak przewiduje oddzielna deklaracja.

Część IX

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 25

Sygnatariusze będą, w dobrej wierze i w duchu współpracy, rozwiązywać środkami pokojowymi wszelkie spory związane z wprowadzaniem w życie niniejszego porozumienia.

dignity of Cambodian refugees and displaced persons, as an integral part of the comprehensive political settlement and under the overall authority of the Special Representative of the Secretary-General, in accordance with the guidelines and principles on the repatriation of refugees and displaced persons as set forth in annex 4.

Part VI

RELEASE OF PRISONERS OF WAR AND CIVILIAN INTERNEES

Article 21

The release of all prisoners of war and civilian internees shall be accomplished at the earliest possible date under the direction of the International Committee of the Red Cross (ICRC) in co-ordination with the Special Representative of the Secretary-General, with the assistance, as necessary, of other appropriate international humanitarian organizations and the Signatories.

Article 22

The expression “civilian internees” refers to all persons who are not prisoners of war and who, having contributed in any way whatsoever to the armed or political struggle, have been arrested or detained by any of the parties by virtue of their contribution thereto.

Part VII

PRINCIPLES FOR A NEW CONSTITUTION FOR CAMBODIA

Article 23

Basic principles, including those regarding human rights and fundamental freedoms as well as regarding Cambodia's status of neutrality, which the new Cambodian Constitution will incorporate, are set forth in annex 5.

Part VIII

REHABILITATION AND RECONSTRUCTION

Article 24

The Signatories urge the international community to provide economic and financial support for the rehabilitation and reconstruction of Cambodia, as provided in a separate declaration.

Part IX

FINAL PROVISIONS

Article 25

The Signatories shall, in good faith and in a spirit of co-operation, resolve through peaceful means any disputes with respect to the implementation of this Agreement.

Artykuł 26

Sygnatariusze zwracają się z prośbą do innych państw, organizacji międzynarodowych i innych instytucji o współpracę i pomoc we wdrożeniu niniejszego porozumienia oraz w wypełnieniu przez UNTAC swojego mandatu.

Artykuł 27

Aby zapewnić wypełnienie przez ONZ jej mandatu, sygnatariusze będą w pełni współpracować z Organizacją Narodów Zjednoczonych, w szczególności przez zagwarantowanie (przedstawicielom ONZ) przywilejów i nietykalności osobistej oraz umożliwienie swobodnego poruszania się po swoich terytoriach i przejazdu przez nie.

W czasie wypełniania swojego mandatu UNTAC będzie wykazywał należyte poszanowanie suwerenności wszystkich państw graniczących z Kambodżą.

Artykuł 28

(1) Sygnatariusze, w dobrej wierze, będą przestrzegać wszystkich zobowiązań podjętych na mocy niniejszego porozumienia i będą w pełnej rozciągłości współpracować z Organizacją Narodów Zjednoczonych, łącznie z dostarczaniem informacji, jakich UNTAC będzie potrzebował do wypełnienia swojego mandatu.

(2) Podpis złożony w imieniu Kambodży przez członków Najwyższej Rady Narodowej zobowiąże wszystkie ugrupowania kambodżańskie i siły zbrojne do przestrzegania postanowień niniejszego porozumienia.

Artykuł 29

W przypadku pogwałcenia lub groźby pogwałcenia niniejszego porozumienia dwaj współprzewodniczący Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży podejmą natychmiast, na prośbę Sekretarza Generalnego i w niczym nie naruszając uprawnień Rady Bezpieczeństwa ONZ, odpowiednie konsultacje, w tym z członkami Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży, w celu wdrożenia właściwych kroków zapewniających poszanowanie niniejszych zobowiązań.

Artykuł 30

Niniejsze porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Artykuł 31

Niniejsze porozumienie pozostanie otwarte dla wszystkich państw, które będą chciały do niego przystąpić. Dokumenty przystąpienia zostaną zdeponowane u rządów Republiki Francuskiej i Republiki Indonezji. Dla każdego państwa przystępującego do porozumienia nabierze ono mocy prawnej z chwilą złożenia przez to państwo dokumentów o przystąpieniu. Państwa przystępujące będą ponosiły takie same zobowiązania jak sygnatariusze.

Artykuł 32

Oryginały niniejszego porozumienia, którego wersje w językach: angielskim, chińskim, francuskim, khmerskim

Article 26

The Signatories request other States, international organizations and other bodies to co-operate and assist in the implementation of this Agreement and in the fulfilment by UNTAC of its mandate.

Article 27

The Signatories shall provide their full co-operation to the United Nations to ensure the implementation of its mandate, including by the provision of privileges and immunities, and by facilitating freedom of movement and communication within and through their respective territories.

In carrying out its mandate, UNTAC shall exercise due respect for the sovereignty of all States neighbouring Cambodia.

Article 28

(1) The Signatories shall comply in good faith with all obligations undertaken in this Agreement and shall extend full co-operation to the United Nations, including the provision of the information which UNTAC requires in the fulfilment of its mandate.

(2) The signature on behalf of Cambodia by the members of the SNC shall commit all Cambodian parties and armed forces to the provisions of this Agreement.

Article 29

Without prejudice to the prerogatives of the Security Council of the United Nations, and upon the request of the Secretary-General, the two Co-Chairmen of the Paris Conference on Cambodia, in the event of a violation or threat of violation of this Agreement, will immediately undertake appropriate consultations, including with members of the Paris Conference on Cambodia, with a view to taking appropriate steps to ensure respect for these commitments.

Article 30

This Agreement shall enter into force upon signature.

Article 31

This Agreement shall remain open for accession by all States. The instruments of accession shall be deposited with the Governments of the French Republic and the Republic of Indonesia. For each State acceding to the Agreement it shall enter into force on the date of deposit of its instruments of accession. Acceding States shall be bound by the same obligations as the Signatories.

Article 32

The originals of this Agreement, of which the Chinese, English, French, Khmer and Russian texts are equally authen-

i rosyjskim są jednakowo autentyczne, zostaną zdeponowane u rządów Republiki Francuskiej i Republiki Indonezji. Rządy te prześlą potwierdzone egzemplarze rządów innych państw uczestniczących w Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży oraz Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

W dowód czego niżej podpisani i należycie upoważnieni pełnomocnicy podpisali niniejsze porozumienie.

Sporządzono w Paryżu dnia 23 października 1991 r.

Załącznik 1

MANDAT UNTAC

Rozdział A

Procedury ogólne

1. Zgodnie z artykułem 6 niniejszego porozumienia UNTAC będzie sprawował władzę konieczną do zapewnienia wprowadzenia w życie niniejszego porozumienia, łącznie z tą, która dotyczy organizacji i przeprowadzenia wolnych i uczciwych wyborów oraz istotnych aspektów zarządzania Kambodżą.

2. W celu rozwiązania wszystkich problemów związanych z wprowadzeniem w życie niniejszego porozumienia, jakie mogłyby powstać pomiędzy specjalnym przedstawicielem Sekretarza Generalnego a Najwyższą Radą Narodową (SNC), zastosowane zostaną następujące mechanizmy:

- (a) SNC będzie udzielała zaleceń Tymczasowemu Zarządowi ONZ w Kambodży, który będzie stosował się do tych zaleceń pod warunkiem, że wśród członków SNC będzie istniała jednogłośnieść oraz że zalecenia te będą zgodne z celami niniejszego porozumienia;
- (b) jeżeli pomimo wysiłków Przewodniczącego SNC J.K.W. Samdech Norodoma Sihanouka pomiędzy członkami Najwyższej Rady Narodowej nie będzie jednogłośnieści, Przewodniczący będzie upoważniony do podjęcia decyzji odnośnie do tego, jakich zaleceń udzielić UNTAC, przy pełnym uwzględnieniu poglądów wyrażonych w ramach SNC. UNTAC zastosuje się do udzielonych zaleceń pod warunkiem, że będą one zgodne z celami niniejszego porozumienia;
- (c) jeżeli J.K.W. Samdech Norodom Sihanouk, Przewodniczący SNC — prawowitego reprezentanta suwerenności Kambodży, nie będzie z jakiegoś powodu w stanie podjąć takiej decyzji, jego kompetencje decyzyjne zostaną przekazane specjalnemu przedstawicielowi Sekretarza Generalnego. Specjalny przedstawiciel podejmie ostateczną decyzję, w pełni uwzględniając poglądy wyrażone w ramach SNC;
- (d) wszelkie uprawnienia do działania dotyczące wprowadzania w życie niniejszego porozumienia, nadane na jego podstawie SNC, będą realizowane jednogłośnie, a w przypadku braku jednogłośnieści — przez jej Przewodniczącego, zgodnie z pro-

tic, shall be deposited with the Governments of the French Republic and the Republic of Indonesia, which shall transmit certified true copies to the Governments of the other States participating in the Paris Conference on Cambodia, as well as the Secretary-General of the United Nations.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries, being duly authorized thereto, have signed this Agreement.

Done at Paris this twenty-third day of October, one thousand nine hundred and ninety one.

Annex 1

UNTAC MANDATE

Section A

General procedures

1. In accordance with article 6 of the Agreement, UNTAC will exercise the powers necessary to ensure the implementation of this Agreement, including those relating to the organization and conduct of free and fair elections and the relevant aspects of the administration of Cambodia.

2. The following mechanism will be used to resolve all issues relating to the implementation of this Agreement which may arise between the Secretary-General's Special Representative and the Supreme National Council (SNC):

- (a) The SNC offers advice to UNTAC, which will comply with this advice provided there is a consensus among the members of the SNC and provided this advice is consistent with the objectives of the present Agreement;
- (b) If there is no consensus among the members of the SNC despite every endeavour of its President, H.R.H. Samdech Norodom Sihanouk, the President will be entitled to make the decision on what advice to offer to UNTAC, taking fully into account the views expressed in the SNC. UNTAC will comply with the advice provided it is consistent with the objectives of the present Agreement;
- (c) If H.R.H. Samdech Norodom Sihanouk, President of the SNC, the legitimate representative of Cambodian sovereignty, is not, for whatever reason, in a position to make such a decision, his power of decision will transfer to the Secretary-General's Special Representative. The Special Representative will make the final decision, taking fully into account the views expressed in the SNC;
- (d) Any power to act regarding the implementation of this Agreement conferred upon the SNC by the Agreement will be exercised by consensus or, failing such consensus, by its President in accordance with the procedure set out above. In the event that H.R.H. Samdech

cedurą omówioną wyżej. Gdyby J.K.W. Samdech Norodom Sihanouk, Przewodniczący SNC — prawowitego reprezentanta suwerenności Kambodży, nie był z jakiegokolwiek powodu w stanie podjąć działań, jego uprawnienia do działania przejdą na specjalnego przedstawiciela Sekretarza Generalnego, który będzie mógł podjąć konieczne działania;

(e) we wszystkich przypadkach specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego ustali, czy zalecenia lub działania SNC są zgodne z niniejszym porozumieniem.

3. Specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego lub jego delegat będzie uczestniczył w spotkaniach SNC oraz organów podległych, jakie mogą zostać powołane do działania przez tę Radę, oraz będzie przekazywać ich członkom wszelkie konieczne informacje dotyczące decyzji podjętych przez UNTAC.

Norodom Sihanouk, President of the SNC, the legitimate representative of Cambodian sovereignty, is not, for whatever reason, in a position to act, his power to act will transfer to the Secretary-General's Special Representative who may take the necessary action;

(e) In all cases, the Secretary-General's Special Representative will determine whether advice or action of the SNC is consistent with the present Agreement.

3. The Secretary-General's Special Representative or his delegate will attend the meetings of the SNC and of any subsidiary body which might be established by it and give its members all necessary information on the decisions taken by UNTAC.

Rozdział B

Administracja cywilna

1. Zgodnie z artykułem 6 niniejszego porozumienia wszystkie agendy, instytucje i urzędy administracyjne działające w dziedzinie spraw zagranicznych, obrony narodowej, bezpieczeństwa publicznego i informacji zostaną objęte bezpośrednią kontrolą UNTAC, sprawującego tę kontrolę w zakresie niezbędnym dla zapewnienia pełnej neutralności. Specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego ustali, co jest niezbędne w tym względzie, i będzie mógł wydać dyrektywy wyżej wymienionym agendum, instytucjom i urzędom administracyjnym. Dyrektywy takie będą mogły być wydawane wszystkim ugrupowaniom kambodżańskim i będą dla nich wiążące.

2. Zgodnie z artykułem 6 niniejszego porozumienia, specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego określi, w drodze konsultacji z SNC, jakie jeszcze inne agendy, instytucje i urzędy administracyjne mogą mieć bezpośredni wpływ na wynik wyborów. Te agendy, instytucje i urzędy administracyjne zostaną objęte bezpośrednim nadzorem lub kontrolą UNTAC i dostosują się do wskázówek udzielanych im przez UNTAC.

3. Zgodnie z artykułem 6 niniejszego porozumienia, specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego, w drodze konsultacji z SNC, określi, które agendy, instytucje i urzędy administracyjne będą mogły kontynuować swoją działalność w celu zapewnienia normalnego, codziennego życia w Kambodży — jeśli będzie to konieczne — pod takim nadzorem UNTAC, jaki uzna on za właściwy.

4. Zgodnie z artykułem 6 niniejszego porozumienia, zakres władzy specjalnego przedstawiciela Sekretarza Generalnego obejmuje prawo do:

- (a) wprowadzenia do agend, instytucji i urzędów administracyjnych wszystkich ugrupowań kambodżańskich personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych; personel ten będzie miał nieograniczony dostęp do wszystkich informacji i działań administracyjnych;
- (b) żądania przeniesienia lub usunięcia osób spośród personelu takich agend, instytucji i biur administracyjnych.

Section B

Civil administration

1. In accordance with Article 6 of the Agreement, all administrative agencies, bodies and offices acting in the field of foreign affairs, national defence, finance, public security and information will be placed under the direct control of UNTAC, which will exercise it as necessary to ensure strict neutrality. In this respect, the Secretary-General's Special Representative will determine what is necessary and may issue directives to the above-mentioned administrative agencies, bodies and offices. Such directives may be issued to and will bind all Cambodian Parties.

2. In accordance with article 6 of the Agreement, the Secretary-General's Special Representative, in consultation with the SNC, will determine which other administrative agencies, bodies and offices could directly influence the outcome of elections. These administrative agencies, bodies and offices will be placed under direct supervision or control of UNTAC and will comply with any guidance provided by it.

3. In accordance with Article 6 of the Agreement, the Secretary-General's Special Representative, in consultation with the SNC, will identify which administrative agencies, bodies, and offices could continue to operate in order to ensure normal day-to-day life in Cambodia, if necessary, under such supervision by UNTAC as it considers necessary.

4. In accordance with article 6 of the Agreement, the authority of the Secretary-General's Special Representative will include the power to:

- (a) Install in administrative agencies, bodies and offices of all the Cambodian Parties, United Nations personnel who will have unrestricted access to all administrative operations and information;
- (b) Require the reassignment or removal of any personnel of such administrative agencies, bodies and offices.

5. (a) Na podstawie informacji dostarczonych zgodnie z artykułem 1 punkt 3 załącznika 2 specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego określi, po konsultacjach z ugrupowaniami kambodżańskimi, potrzebę stworzenia cywilnej policji w celu zaprowadzenia porządku prawnego w Kambodży. Niniejszym wszystkie ugrupowania kambodżańskie zobowiązują się stosować do ustaleń poczynionych w tym względzie przez specjalnego przedstawiciela;

(b) cała policja cywilna będzie działała pod nadzorem lub kontrolą UNTAC w celu zapewnienia skutecznego i bezstronnego utrzymania praworządności oraz ochrony praw człowieka i podstawowych swobód. W drodze konsultacji z SNC UNTAC będzie nadzorował przestrzeganie innych praw i procedur sądowych na terenie całej Kambodży w stopniu koniecznym do zapewnienia, że zostaną osiągnięte powyższe cele.

6. Jeżeli specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego uzna to za właściwe, UNTAC, w drodze konsultacji z SNC, podejmie dochodzenie w sprawie skarg i zarzutów dotyczących działań podejmowanych przez istniejące w Kambodży struktury administracyjne, niezgodnych z celami niniejszego wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu lub wymierzonych przeciwko nim. UNTAC będzie miał również prawo podjąć takie dochodzenie z własnej inicjatywy. Jeśli będzie to konieczne, UNTAC podejmie odpowiednie kroki naprawcze.

5. (a) On the basis of the information provided in Article I, paragraph 3, of annex 2, the Special Representative of the Secretary-General will determine, after consultation with the Cambodian Parties, those civil police necessary to perform law enforcement in Cambodia. All Cambodian Parties hereby undertake to comply with the determination made by the Special Representative in this regard;

(b) All civil police will operate under UNTAC supervision or control, in order to ensure that law and order are maintained effectively and impartially, and that human rights and fundamental freedoms are fully protected. In consultation with the SNC, UNTAC will supervise other law enforcement and judicial processes throughout Cambodia to the extent necessary to ensure the attainment of these objectives.

6. If the Secretary-General's Special Representative deems it necessary, UNTAC, in consultation with the SNC, will undertake investigations of complaints and allegations regarding actions by the existing administrative structures in Cambodia that are inconsistent with or work against the objectives of this comprehensive political settlement. UNTAC will also be empowered to undertake such investigation on its own initiative. UNTAC will take, when necessary, appropriate corrective steps.

Rozdział C

Funkcje wojskowe

1. UNTAC będzie nadzorował, obserwowal i weryfikował wycofywanie obcych sił, rozejm i związane z tym działania, zgodnie z załącznikiem 2, takie jak:

- (a) weryfikacja wycofywania z Kambodży wszystkich kategorii obcych sił, doradców, personelu wojskowego oraz ich broni, amunicji i sprzętu, bez prawa ich powrotu do Kambodży;
- (b) utrzymywanie łączności z sąsiednimi rządami odnośnie do wszelkich wydarzeń na ich terytoriach lub w pobliżu nich, które mogłyby zagrozić wdrożeniu niniejszego porozumienia;
- (c) kontrola zaprzestania zewnętrznej pomocy wojskowej dla wszystkich ugrupowań kambodżańskich;
- (d) lokalizacja i konfiskata ukrytych zapasów broni i dostaw wojskowych na terenie całego kraju;
- (e) pomoc w rozminowywaniu oraz podejmowanie programów szkolenia w zakresie usuwania min oraz programów informacyjnych na ten temat dla ludności Kambodży.

2. UNTAC będzie nadzorował przegrupowanie i przeniesienie wszystkich sił do specjalnie wyznaczonych kwater wojskowych na podstawie harmonogramu operacyjnego, jaki zostanie uzgodniony, zgodnie z załącznikiem 2.

3. Po skoszarowaniu sił UNTAC natychmiast zainicjuje proces kontroli i redukcji zbrojeń, określony w załączniku 2.

Section C

Military functions

1. UNTAC will supervise, monitor and verify the withdrawal of foreign forces, the cease-fire and related measures in accordance with annex 2, including:

- (a) Verification of the withdrawal from Cambodia of all categories of foreign forces, advisers and military personnel and their weapons, ammunition and equipment, and their nonreturn to Cambodia;
- (b) Liaison with neighbouring Governments over any developments in or near their territory that could endanger the implementation of this Agreement;
- (c) Monitoring the cessation of outside military assistance to all Cambodian Parties;
- (d) Locating and confiscating caches of weapons and military supplies throughout the country;
- (e) Assisting with clearing mines and undertaking training programmes in mine clearance and a mine awareness programme among the Cambodian people.

2. UNTAC will supervise the regrouping and relocating of all forces to specifically designated cantonment areas on the basis of an operational time-table to be agreed upon, in accordance with annex 2.

3. As the forces enter the cantonments, UNTAC will initiate the process of arms control and reduction specified in annex 2.

4. UNTAC podejmie konieczne kroki zmierzające do stopniowego procesu demobilizacji sił zbrojnych ugrupowań kambodżańskich, zgodnie z załącznikiem 2.

5. Tam, gdzie to będzie konieczne, UNTAC udzieli pomocy Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża w uwalnianiu jeńców wojennych i internowanych osób cywilnych.

4. UNTAC will take necessary steps regarding the phased process of demobilization of the military forces of the parties, in accordance with annex 2.

5. UNTAC will assist, as necessary, the International Committee of the Red Cross in the release of all prisoners of war and civilian internees.

Rozdział D

Wybory

1. Zgodnie z niniejszym rozdziałem i załącznikiem 3 UNTAC zorganizuje i przeprowadzi wybory, o których mowa w części II niniejszego porozumienia.

2. UNTAC może skonsultować się z Najwyższą Radą Narodową odnośnie do organizacji i przeprowadzenia wyborów.

3. Specjalne uprawnienia UNTAC w trakcie realizowania działań związanych z wyborami obejmą następujące sfery:

- (a) utworzenie, w drodze konsultacji z Najwyższą Radą Narodową, systemu przepisów prawnych, procedur i środków administracyjnych, koniecznych do przeprowadzenia wolnych i uczciwych wyborów w Kambodży, łącznie z przyjęciem ordynacji wyborczej oraz kodeksu postępowania regulującego udział w wyborach w sposób zgodny z poszanowaniem praw człowieka i zakazujący wywierania przymusu lub stosowania bodźców finansowych w celu wywarcia wpływu na preferencje wyborców;
- (b) zawieszenie lub odwołanie, w drodze konsultacji z SNC, postanowień obowiązującego prawa, które mogłyby udaremnić cele i zadania niniejszego porozumienia;
- (c) opracowanie i wdrożenie, w celu wsparcia procesu wyborczego, programów edukacyjnych dla wyborców obejmujących wszystkie aspekty wyborów;
- (d) opracowanie i wdrożenie systemu rejestracji wyborców, jako pierwszej fazy procesu wyborczego, w celu zapewnienia uprawnionym do głosowania możliwości zarejestrowania się, a następnie przygotowanie zweryfikowanych list rejestracyjnych wyborców;
- (e) opracowanie i wdrożenie systemu rejestracji partii politycznych i list kandydatów;
- (f) zapewnienie uczciwego dostępu do środków masowego przekazu, w tym do prasy, telewizji i radia, wszystkim partiom politycznym biorącym udział w wyborach;
- (g) przyjęcie i wdrożenie systemów umożliwiających oraz kontrolujących udział Kambodżan w wyborach, kampaniach politycznych i tajnych głosowaniach;
- (h) opracowanie i wdrożenie systemu głosowania tajnego w punktach wyborczych w celu zapewnienia zarejestrowanym wyborcom możliwości oddania głosu;
- (i) stworzenie, w drodze konsultacji z SNC, kompleksowych uregulowań umożliwiających obecność obser-

Section D

Elections

1. UNTAC will organize and conduct the election referred to in Part II of this Agreement in accordance with this section and annex 3.

2. UNTAC may consult with the SNC regarding the organization and conduct of the electoral process.

3. In the exercise of its responsibilities in relation to the electoral process, the specific authority of UNTAC will include the following:

- (a) The establishment, in consultation with the SNC, of a system of laws, procedures and administrative measures necessary for the holding of a free and fair election in Cambodia, including the adoption of an electoral law and of a code of conduct regulating participation in the election in a manner consistent with respect for human rights and prohibiting coercion or financial inducement in order to influence voter preference;
- (b) The suspension or abrogation, in consultation with the SNC, of provisions of existing laws which could defeat the objects and purposes of this Agreement;
- (c) The design and implementation of a voter education programme, covering all aspects of the election, to support the election process;
- (d) The design and implementation of a system of voter registration, as a first phase of the electoral process, to ensure that eligible voters have the opportunity to register, and the subsequent preparation of verified voter registration lists;
- (e) The design and implementation of a system of registration of political parties and lists of candidates;
- (f) Ensuring fair access to the media, including press, television and radio, for all political parties contesting in the election;
- (g) The adoption and implementation of measures to monitor and facilitate the participation of Cambodians in the elections, the political campaign, and the balloting procedures;
- (h) The design and implementation of a system of balloting and polling, to ensure that registered voters have the opportunity to vote;
- (i) The establishment, in consultation with the SNC, of co-ordinated arrangements to facilitate the presence of

watorów zagranicznych, wyrażających chęć obserwowania kampanii wyborczej i głosowania;

- (j) ogólne kierowanie pracą punktów wyborczych i procesem obliczania głosów;
- (k) stwierdzanie i wyjaśnianie skarg dotyczących nieprawidłowości wyborczych oraz podejmowanie właściwych działań naprawczych;
- (l) stwierdzenie, czy wybory były wolne i uczciwe i — jeżeli tak będzie — potwierdzenie listy osób należycie wybranych.

4. W wypełnianiu swoich zobowiązań zawartych w niniejszym rozdziale UNTAC stworzy system zabezpieczeń, mający na celu zapobieżenie fałszerstwom w trakcie procesu wyborczego, w tym umożliwienie przedstawicielom Kambodży obserwowania procedur rejestracyjnych i głosowania oraz zapewnienie zastosowania mechanizmu UNTAC w trakcie wysłuchiwania skarg i podejmowania decyzji dotyczących tych skarg.

5. Zgodnie z punktem 2 niniejszego rozdziału, harmonogram poszczególnych faz procesu wyborczego zostanie określony przez UNTAC w drodze konsultacji z SNC. Proces wyborczy nie będzie trwał dłużej niż dziewięć miesięcy od chwili rozpoczęcia rejestracji wyborców.

6. Organizując i przeprowadzając wybory UNTAC podejmie wszelkie wysiłki w celu zapewnienia, że system i procedury, jakie zostaną przyjęte, będą całkowicie bezstronne, a zarządzenia wykonawcze będą pod względem administracyjnym maksymalnie proste i skuteczne.

Rozdział E

Prawa człowieka

Zgodnie z artykułem 16 UNTAC zatroszczy się o:

- (a) opracowanie i wdrożenie programu edukacyjnego w zakresie praw człowieka w celu propagowania poszanowania i zrozumienia praw człowieka;
- (b) ogólny nadzór nad przestrzeganiem praw człowieka w okresie przejściowym;
- (c) prowadzenie dochodzeń w przypadku skarg dotyczących przestrzegania praw człowieka i, gdzie to będzie konieczne, podejmowanie działań naprawczych.

Załącznik 2

WYCOFYWANIE, ROZEJM I ZWIĄZANE Z TYM DZIAŁANIA

Artykuł I

Rozejm

1. Wszystkie ugrupowania kambodżańskie (zwane dalej Stronami) zgadzają się przestrzegać całkowitego rozejmu na lądzie, wodzie i w powietrzu. Rozejm zostanie wprowadzony w dwóch etapach. W czasie pierwszego etapu rozejm będzie

foreign observers wishing to observe the campaign and voting;

- (j) Overall direction of polling and the vote count;
- (k) The identification and investigation of complaints of electoral irregularities, and the taking of appropriate corrective action;
- (l) Determining whether or not the election was free and fair and, if so, certification of the list of persons duly elected.

4. In carrying out its responsibilities under the present section, UNTAC will establish a system of safeguards to assist it in ensuring the absence of fraud during the electoral process, including arrangements for Cambodian representatives to observe registration and polling procedures and the provision of an UNTAC mechanism for hearing and deciding complaints.

5. The timetable for the various phases of the electoral process will be determined by UNTAC, in consultation with the SNC as provided in paragraph 2 of this section. The duration of the electoral process will not exceed nine months from the commencement of voter registration.

6. In organizing and conducting the electoral process, UNTAC will make every effort to ensure that the system and procedures adopted are absolutely impartial, while the operational arrangements are as administratively simple and efficient as possible.

Section E

Human rights

In accordance with article 16, UNTAC will make provisions for:

- (a) The development and implementation of a programme of human rights education to promote respect for and understanding of human rights;
- (b) General human rights oversight during the transitional period;
- (c) The investigation of human rights complaints, and, where appropriate, corrective action.

Annex 2

WITHDRAWAL, CEASE-FIRE AND RELATED MEASURES

Article I

Cease-fire

1. All Cambodian Parties (hereinafter referred to as "the Parties") agree to observe a comprehensive cease-fire on land and water and in the air. This cease-fire will be implemented in two phases. During the first phase, the

przestrzegany przy pomocy i za pośrednictwem dobrych usług Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. W czasie drugiego etapu, który powinien się rozpocząć jak najszybciej, rozejm będzie nadzorowany, obserwowany i weryfikowany przez UNTAC. Dowódca struktury wojskowej wchodzącej w skład UNTAC, w drodze konsultacji ze Stronami, określi dokładny termin rozpoczęcia drugiego etapu. Data ta zostanie wyznaczona przynajmniej na cztery tygodnie przed wprowadzeniem w życie drugiego etapu.

2. Strony zobowiązują się, że z chwilą podpisania niniejszego porozumienia przestrzegać będą rozejmu i nakażą swoim siłom zbrojnym natychmiastowe przerwanie ognia oraz powstrzymanie się od wszystkich działań wojennych, a także od rozmieszczania wojsk, ruchów i działań, które rozszerzyłyby kontrolowane przez nie terytorium oraz mogłyby prowadzić do wznowienia walki przed rozpoczęciem drugiego etapu. Uzgodniono, że pojęcie „siły” obejmuje wszystkie regularne, prowincjonalne, okręgowe, paramilitarne i inne pomocnicze siły. Podczas pierwszego etapu Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych udzieli swoich dobrych usług Stronom, aby pomóc im w przestrzeganiu rozejmu. Strony zobowiązują się współpracować z Sekretarzem Generalnym lub jego przedstawicielami w wykonywaniu dobrych usług w tym względzie.

3. Strony uzgadniają, że natychmiast po podpisaniu niniejszego porozumienia Organizacja Narodów Zjednoczonych otrzyma informacje dotyczące:

- (a) całkowitego potencjału sił zbrojnych Stron, ich organizacji, dokładnej liczby oraz lokalizacji tych sił w Kambodży i poza nią. Rozmieszczenie zostanie naniesione na mapę, z zaznaczeniem pozycji zajętych i nie zajętych przez te wojska, łącznie z obozami pozorowanymi, bazami aprowizacyjnymi i trasami dostaw;
- (b) kompletnych list uzbrojenia, amunicji i sprzętu będącego w posiadaniu sił zbrojnych Stron oraz dokładnej lokalizacji posiadanego przez nie uzbrojenia, amunicji i sprzętu;
- (c) dokładnych sprawozdań na temat założonych pól minowych, wraz z typami i cechami min, oraz informacje dotyczące stosowanych zasadzek, a także wszelkie informacje dotyczące pól minowych lub zasadzek stosowanych przez inne Strony;
- (d) całkowitego potencjału sił policyjnych, organizacji, dokładnej ich ilości i rozmieszczenia oraz kompletnych list uzbrojenia, amunicji i sprzętu, a także dokładnej lokalizacji powyższego uzbrojenia, amunicji i sprzętu.

4. Natychmiast po przybyciu do Kambodży, ale nie później niż na cztery tygodnie przed rozpoczęciem drugiego etapu, dowódca struktury wojskowej UNTAC, w drodze konsultacji ze Stronami, doprowadzi do końca plan UNTAC dotyczący przegrupowania i skoszarowania sił zbrojnych Stron i zmagazynowania ich uzbrojenia, amunicji i sprzętu, zgodnie z artykułem II niniejszego załącznika. Plan ten obejmie wyznaczenie rejonów, w których dokonane zostanie przegrupowanie i skoszarowanie oraz uzgodnienie harmonogramów tych działań. Tworzone rejonu skoszarowania będą miały wielkość wystarczającą dla batalionu lub większą.

5. Strony zgadzają się podjąć kroki mające na celu poinformowanie, przy użyciu wszystkich dostępnych środ-

cease-fire will be observed with the assistance of the Secretary-General of the United Nations through his good offices. During the second phase, which should commence as soon as possible, the cease-fire will be supervised, monitored and verified by UNTAC. The Commander of the military component of UNTAC, in consultation with the Parties, shall determine the exact time and date at which the second phase will commence. This date will be set at least four weeks in advance of its coming into effect.

2. The Parties undertake that, upon the signing of this Agreement, they will observe a cease-fire and will order their armed forces immediately to disengage and refrain from all hostilities and any deployment, movement or action that would extend the territory they control or that might lead to a resumption of fighting, pending the commencement of the second phase. "Forces" are agreed to include all regular, provincial, district, paramilitary, and other auxiliary forces. During the first phase, the Secretary-General of the United Nations will provide his good offices to the Parties to assist them in its observance. The Parties undertake to co-operate with the Secretary-General or his representatives in the exercise of his good offices in this regard.

3. The Parties agree that, immediately upon the signing of this Agreement, the following information will be provided to the United Nations:

- (a) Total strength of their forces, organization, precise number and location of deployments inside and outside Cambodia. The deployment will be depicted on a map marked with locations of all troop positions, occupied or unoccupied, including staging camps, supply bases and supply routes;
- (b) Comprehensive lists of arms, ammunition and equipment held by their forces, and the exact locations at which those arms, ammunition and equipment are deployed;
- (c) Detailed record of their mine-fields, including types and characteristics of mines laid and information of booby traps used by them together with any information available to them about mine-fields laid or booby traps used by the other Parties;
- (d) Total strength of their police forces, organization, precise numbers and locations of deployments, as well as comprehensive lists of their arms, ammunition and equipment, and the exact locations at which those arms, ammunition and equipment are deployed.

4. Immediately upon his arrival in Cambodia, and not later than four weeks before the beginning of the second phase, the Commander of the military component of UNTAC will, in consultation with the Parties, finalize UNTAC's plan for the regroupment and cantonment of the forces of the Parties and for the storage of their arms, ammunition and equipment, in accordance with Article III of this annex. This plan will include the designation of regroupment and cantonment areas, as well as an agreed timetable. The cantonment areas will be established at battalion size or larger.

5. The Parties agree to take steps to inform their forces at least two weeks before the beginning of the second phase,

ków łączności, swoich sił zbrojnych, przynajmniej na dwa tygodnie przed rozpoczęciem drugiego etapu, o uzgodnionej dacie i czasie rozpoczęcia drugiego etapu, o uzgodnionym planie przegrupowania i skoszarowania ich sił oraz zmagazynowania ich uzbrojenia, amunicji i sprzętu, a zwłaszcza o dokładnej lokalizacji rejonów przegrupowania, w których zgłosić się mają ich siły. Informacje te będą rozpowszechniane przez okres czterech tygodni po rozpoczęciu drugiego etapu.

6. Strony będą skrupulatnie przestrzegały rozejmu i nie podejmą żadnych działań zbrojnych na lądzie, wodzie i w powietrzu. Dowódcy sił zbrojnych Stron zapewnią, że wszystkie siły zbrojne pod ich dowództwem, przed skierowaniem się do rejonów przegrupowania, pozostaną na swoich pozycjach i powstrzymają się od działań zbrojnych, rozmieszczania sił, ruchów lub działań, które powiększyłyby obszar znajdujący się pod ich kontrolą lub które mogłyby doprowadzić do wznowienia walk.

Artykuł II

System łączności i Mieszana Wojskowa Grupa Robocza

W celu rozwiązywania wszelkich problemów, jakie mogą powstać w związku z przestrzeganiem rozejmu, powołana zostanie Mieszana Wojskowa Grupa Robocza (MMWG). Będzie ona działała pod przewodnictwem najwyższego rangą oficera sił Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży. Każda ze Stron zgadza się wyznaczyć oficera w randze dowódcy brygady lub jego odpowiednika do służby w MMWG. Skład, metody operacyjne i miejsca spotkań zostaną określone przez najwyższego rangą oficera sił ONZ w drodze konsultacji ze Stronami. Podobne rozwiązania łącznikowe zostaną zastosowane na niższych szczeblach dowodzenia w celu rozwiązywania praktycznych problemów na miejscu.

Artykuł III

Przegrupowanie i skoszarowanie sił Stron oraz zmagazynowanie ich uzbrojenia, amunicji i sprzętu

1. Zgodnie z harmonogramem operacyjnym, o którym mowa w punkcie 4 artykułu I niniejszego załącznika, wszystkie siły Stron, które nie znalazły się jeszcze w wyznaczonych rejonach skoszarowania, zgłoszą się w wyznaczonych rejonach przegrupowania, które zostaną utworzone i będą obsługiwane przez strukturę wojskową UNTAC. Rejony przegrupowania zostaną utworzone i rozpoczną działalność nie później niż na tydzień przed datą rozpoczęcia drugiego etapu. Strony uzgadniają, że postarają się, aby ich wszystkie siły wraz z uzbrojeniem, amunicją i sprzętem zgłosiły się do rejonów przegrupowania w ciągu dwóch tygodni od rozpoczęcia drugiego etapu. Cały personel, który zgłosi się do rejonów przegrupowania, zostanie następnie przewieziony pod eskortą personelu struktury wojskowej UNTAC do wyznaczonych rejonów skoszarowania. Wszystkie Strony uzgadniają, że zapewnią personelowi zgłaszającemu się do rejonów przegrupowania możliwość dokonania tego z zachowaniem pełnego bezpieczeństwa i bez jakichkolwiek przeszkód.

using all possible means of communication, about the agreed date and time of the beginning of the second phase, about the agreed plan for the regroupment and cantonment of their forces and for the storage of their arms, ammunition and equipment and, in particular, about the exact locations of the regroupment areas to which their forces are to report. Such information will continue to be disseminated for a period of four weeks after the beginning of the second phase.

6. The Parties shall scrupulously observe the cease-fire and will not resume any hostilities by land, water or air. The commanders of their armed forces will ensure that all troops under their command remain on their respective positions, pending their movement to the designated regroupment areas, and refrain from all hostilities and from any deployment or movement or action which would extend the territory they control or which might lead to a resumption of fighting.

Article II

Liaison system and Mixed Military Working Group

A Mixed Military Working Group (MMWG) will be established with a view to resolving any problems that may arise in the observance of the cease-fire. It will be chaired by the most senior United Nations military officer in Cambodia or his representative. Each Party agrees to designate an officer of the rank of brigadier or equivalent to serve on the MMWG. Its composition, method of operation and meeting places will be determined by the most senior United Nations military officer in consultation with the Parties. Similar liaison arrangements will be made at lower military command levels to resolve practical problems on the ground.

Article III

Regroupment and cantonment of the forces of the Parties and storage of their arms, ammunition and equipment

1. In accordance with the operational timetable referred to in paragraph 4 of article I of the present annex, all forces of the Parties that are not already in designated cantonment areas will report to designated regroupment areas, which will be established and operated by the military component of UNTAC. These regroupment areas will be established and operational not later than one week prior to the date of the beginning of the second phase. The Parties agree to arrange for all their forces, with all their arms, ammunition and equipment, to report to regroupment areas within two weeks after the beginning of the second phase. All personnel who have reported to the regroupment areas will thereafter be escorted by personnel of the military component of UNTAC, with their arms, ammunition and equipment, to designated cantonment areas. All Parties agree to ensure that personnel reporting to the regroupment areas will be able to do so in full safety and without any hindrance.

2. Na podstawie informacji dostarczonych zgodnie z punktem 3 artykułu I niniejszego załącznika UNTAC potwierdzi, że procesy przegrupowania i skoszarowania zostały zakończone zgodnie z planem, o którym mowa w punkcie 4 artykułu I niniejszego załącznika. UNTAC podejmie wysiłki w celu zakończenia tych procesów w ciągu czterech tygodni od rozpoczęcia drugiego etapu. Po zakończeniu przegrupowania wszystkich sił i ich przeniesienia do rejonów skoszarowania dowódca struktury wojskowej UNTAC powiadomi o tym każdą z czterech Stron.

3. Strony zgadzają się, że gdy ich siły dotrą do wyznaczonych rejonów skoszarowania, personel wojskowy otrzyma od swoich dowódców polecenie natychmiastowego przekazania UNTAC uzbrojenia, amunicji i sprzętu w celu zmagazynowania i przechowania pod strażą UNTAC.

4. UNTAC skonfrontuje przekazane mu uzbrojenie, amunicję i sprzęt z listami, o których mowa w punkcie 3 (b) artykułu I niniejszego załącznika, w celu zweryfikowania, czy całe uzbrojenie, amunicja i sprzęt, będące w posiadaniu Stron, zostało umieszczone pod strażą UNTAC.

Artykuł IV

Aprovizacja sił w czasie skoszarowania

Struktura wojskowa UNTAC będzie nadzorowała aprovizację wszystkich sił Stron w okresie przegrupowania i skoszarowania. Aprovizacja będzie ograniczona do przedmiotów nie zagrażających życiu, takich jak żywność, woda, odzież i środki medyczne, oraz zapewnienia opieki medycznej.

Artykuł V

Ostateczne rozwiązanie sił Stron oraz likwidacja ich uzbrojenia, amunicji i sprzętu

1. Aby wzmocnić cele wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu, zminimalizować ryzyko powrotu działań wojennych, ustabilizować sytuację w zakresie bezpieczeństwa oraz zbudować zaufanie pomiędzy Stronami konfliktu, wszystkie Strony zgadzają się podjąć stopniowy i zrównoważony proces demobilizacji, który obejmie przynajmniej 70% ich sił wojskowych. Proces ten zostanie podjęty zgodnie ze szczegółowym planem, jaki zostanie nakreślony przez UNTAC na podstawie informacji przekazanych na mocy artykułu I niniejszego załącznika oraz w drodze konsultacji ze Stronami. Powinien on zostać zakończony przed końcem procesu rejestracji do wyborów, w dniu wyznaczonym przez specjalnego przedstawiciela Sekretarza Generalnego.

2. Ugrupowania kambodżańskie zobowiązują się niniejszym do zdemobilizowania wszystkich swoich pozostałych sił przed wyborami lub wkrótce po nich oraz, w zakresie wynikającym z niemożności przeprowadzenia pełnej demobilizacji, do szanowania i zastosowania się do wszelkich decyzji, jakie nowo wybrany rząd, który wyłoni się zgodnie z artykułem 12 niniejszego porozumienia, podejmie odnośnie do wcielenia części lub wszystkich tych sił do nowej armii narodowej. Wraz z zakończeniem demobilizacji, o której mowa w punkcie 1, ugrupowania kambodżańskie

2. On the basis of the information provided in accordance with paragraph 3 of article I of the present annex, UNTAC will confirm that the regroupment and cantonment processes have been completed in accordance with the plan referred to in paragraph 4 of article I of this annex. UNTAC will endeavour to complete these processes within four weeks from the date of the beginning of the second phase. On the completion of regroupment of all forces and of their movement to cantonment areas, respectively, the Commander of the military component of UNTAC will so inform each of the four Parties.

3. The Parties agree that, as their forces enter the designated cantonment areas, their personnel will be instructed by their commanders to immediately hand over all their arms, ammunition and equipment to UNTAC for storage in the custody of UNTAC.

4. UNTAC will check the arms, ammunition and equipment handed over to it against the lists referred to in paragraph 3. b) of article I of this annex, in order to verify that all the arms, ammunition and equipment in the possession of the Parties have been placed under its custody.

Article IV

Resupply of forces during cantonment

The military component of UNTAC will supervise the resupply of all forces of the Parties during the regroupment and cantonment processes. Such resupply will be confined to items of a non-lethal nature such as food, water, clothing and medical supplies as well as provision of medical care.

Article V

Ultimate disposition of the forces of the Parties and of their arms, ammunition and equipment

1. In order to reinforce the objectives of a comprehensive political settlement, minimize the risks of a return to warfare, stabilize the security situation and build confidence among the Parties to the conflict, all Parties agree to undertake a phased and balanced process of demobilization of at least 70 per cent of their military forces. This process shall be undertaken in accordance with a detailed plan to be drawn up by UNTAC on the basis of the information provided under Article I of this annex and in consultation with the Parties. It should be completed prior to the end of the process of registration for the elections and on a date to be determined by the Special Representative of the Secretary-General.

2. The Cambodian Parties hereby commit themselves to demobilize all their remaining forces before or shortly after the elections and, to the extent that full demobilization is unattainable, to respect and abide by whatever decision the newly elected government that emerges in accordance with Article 12 of this Agreement takes with regard to the incorporation of parts or all of those forces into a new national army. Upon completion of the demobilization referred to in paragraph 1, the Cambodian Parties and the Special Representative of the Secretary-General shall undertake

i specjalny przedstawiciel Sekretarza Generalnego dokonają analizy dotyczącej ostatecznego rozwiązania sił pozostających w rejonach skoszarowania w celu ustalenia, które z następujących rozwiązań będą miały zastosowanie:

- (a) jeżeli Strony zgodzą się kontynuować demobilizację całości lub części sił pozostających w skoszarowaniu, optymalnie przed lub wkrótce po wyborach, specjalny przedstawiciel przygotowuje, w drodze konsultacji z nimi, harmonogram takich działań,
- (b) gdyby się okazało, że całkowita demobilizacja wszystkich pozostałych sił przed wyborami lub wkrótce po nich nie jest możliwa, Strony zobowiązują się niniejszym do postawienia do dyspozycji nowo wybranego rządu, który wyłoni się zgodnie z artykułem 12 niniejszego porozumienia, wszystkich swoich sił pozostających w skoszarowaniu w celu rozważenia wcielenia ich do nowej armii narodowej. Dalej Strony zgadzają się, że wszystkie takie siły, które nie zostaną wcielone do nowej armii narodowej, zostaną bezzwłocznie zdemobilizowane zgodnie z planem, który zostanie przygotowany przez specjalnego przedstawiciela. Odnośnie do ostatecznego rozwiązania pozostałych sił i likwidacji całego posiadanego przez nie uzbrojenia, amunicji i sprzętu UNTAC, wycofując się z Kambodży, zachowa taką władzę, jaka będzie niezbędna dla zapewnienia spokojnego przekazania nowo wybranemu rządowi zakresu obowiązków, jakie UNTAC sprawował, i kompetencji, jakie posiadał w okresie przejściowym.

3. W razie potrzeby UNTAC udzieli pomocy w powrocie do życia cywilnego członkom sił zdemobilizowanych przed wyborami.

- 4. (a) UNTAC będzie sprawował, w czasie okresu przejściowego, kontrolę i straż nad całym uzbrojeniem, amunicją i sprzętem Stron;
- (b) wraz z demobilizacją skoszarowanych sił, zgodnie z punktem 1 niniejszego artykułu, UNTAC przeprowadzi równoległą redukcję uzbrojenia, amunicji i sprzętu zgmagazynowanego na terenie rejonów skoszarowania. Siły pozostające w rejonach skoszarowania będą miały dostęp do swojego uzbrojenia, amunicji i sprzętu wyłącznie na podstawie wyraźnego upoważnienia specjalnego przedstawiciela Sekretarza Generalnego;
- (c) w przypadku dalszej demobilizacji wojsk, zgodnie z punktem 2 (a) niniejszego artykułu, UNTAC dokona proporcjonalnej redukcji uzbrojenia, amunicji i sprzętu zgmagazynowanego na terenie rejonów skoszarowania;
- (d) ostateczny sposób pozbycia się całego uzbrojenia, amunicji i sprzętu zostanie ustalony przez rząd, który wyłoni się w drodze wolnych i uczciwych wyborów, zgodnie z artykułem 12 niniejszego porozumienia.

Artykuł VI

Weryfikacja wycofywania wszystkich kategorii sił zagranicznych z Kambodży bez prawa powrotu

1. Nie później niż na dwa tygodnie przed rozpoczęciem drugiego etapu rozejmu UNTAC otrzyma dokładne pisemne

a review regarding the final disposition of the forces remaining in the cantonments, with a view to determining which of the following shall apply:

- (a) If the Parties agree to proceed with the demobilization of all or some of the forces remaining in the cantonments, preferably prior to or otherwise shortly after the elections, the Special Representative shall prepare a timetable for so doing, in consultation with them.
- (b) Should total demobilization of all of the residual forces before or shortly after the elections not be possible, the Parties hereby undertake to make available all of their forces remaining in cantonments to the newly elected government that emerges in accordance with Article 12 of this Agreement, for consideration for incorporation into a new national army. They further agree that any such forces which are not incorporated into the new national army will be demobilized forthwith according to a plan to be prepared by the Special Representative. With regard to the ultimate disposition of the remaining forces and all the arms, ammunition and equipment, UNTAC, as it withdraws from Cambodia, shall retain such authority as is necessary to ensure an orderly transfer to the newly elected government of those responsibilities it has exercised during the transitional period.

3. UNTAC will assist, as required, with the reintegration in civilian life of the forces demobilized prior to the elections.

- 4. (a) UNTAC will control and guard all the arms, ammunition and equipment of the Parties throughout the transitional period;
- (b) As the cantoned forces are demobilized in accordance with paragraph 1 above, there will be a parallel reduction by UNTAC of the arms, ammunition and equipment stored on site in the cantonment areas. For the forces remaining in the cantonment areas, access to their arms, ammunition and equipment shall only be on the basis of the explicit authorization of the Special Representative of the Secretary-General;
- (c) If there is a further demobilization of the military forces in accordance with paragraph 2. a) above, there will be a commensurate reduction by UNTAC of the arms, ammunition and equipment stored on site in the cantonment areas;
- (d) The ultimate disposition of all arms, ammunition and equipment will be determined by the government that emerges through the free and fair elections in accordance with article 12 of this Agreement.

Article VI

Verification of withdrawal from Cambodia and non-return of all categories of foreign forces

1. UNTAC shall be provided, no later than two weeks before the commencement of the second phase of the

informacje dotyczące wycofywania sił zagranicznych. Informacje te zawierać będą następujące dane:

- (a) całkowity potencjał tych sił oraz ich organizację i rozmieszczenie;
- (b) kompletne listy uzbrojenia, amunicji i sprzętu znajdującego się w posiadaniu tych sił oraz ich dokładną lokalizację;
- (c) plan wycofywania (już wdrożony lub mający być wdrożony), w tym trasy wycofywania, punkty przekroczenia granicy oraz terminy opuszczenia Kambodży.

2. Na podstawie informacji dostarczonych zgodnie z punktem 1 niniejszego artykułu UNTAC prześledzi sytuację dotyczącą wycofywania w formie, jaką uzna za właściwą. Od Strony udzielającej informacji wymagać się będzie zapewnienia obecności personelu, który będzie towarzyszył osobom dokonującym ustaleń.

3. Z chwilą potwierdzenia obecności jakichkolwiek obcych sił UNTAC natychmiast rozmieści personel wojskowy przy tych obcych siłach. Personel UNTAC będzie im towarzyszył, dopóki nie wycofają się one z terytorium Kambodży. UNTAC zorganizuje także punkty kontrolne na trasach wycofywania, przy przejściach granicznych oraz na lotniskach w celu zweryfikowania wycofywania wszystkich rodzajów obcych sił i zapewnienia, że nie powrócą.

4. Mieszana Wojskowa Grupa Robocza (MMWG), o której mowa w artykule II niniejszego załącznika, udzieli UNTAC pomocy w wykonaniu wyżej wymienionego zadania.

Artykuł VII

Wstrzymanie zewnętrznej pomocy militarnej dla wszystkich ugrupowań kambodżańskich

1. Wszystkie Strony zobowiązują się, że od chwili podpisania niniejszego porozumienia nie będą otrzymywały, a także nie będą zabiegały o jakąkolwiek zewnętrzną pomoc wojskową, w tym o broń, amunicję i sprzęt wojskowy ze źródeł zewnętrznych.

2. Sygnatariusze, których terytoria przylegają do Kambodży, a mianowicie rządy: Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Królestwa Tajlandii i Socjalistycznej Republiki Wietnamu zobowiązują się:

- (a) zapobiegać wykorzystaniu swoich terytoriów, w tym terytorium lądowego, wód terytorialnych i przestrzeni powietrznej, do celów stanowiących jakąkolwiek formę pomocy wojskowej dla którejkolwiek ze Stron; dozwolone będzie dostarczanie żywności, wody, odzieży i środków medycznych przez terytoria tych państw, z tym że — uwzględniając postanowienia podpunktu (c) niniejszego punktu — z chwilą dotarcia takiej pomocy do Kambodży będzie się to odbywało pod nadzorem UNTAC;
- (b) dostarczyć dowódcy struktury wojskowej UNTAC, nie później niż w ciągu czterech tygodni od rozpoczęcia drugiego etapu rozejmu, pisemne potwierdzenia, że na ich terytorium nie znajdują się siły, uzbrojenie, amunicja ani sprzęt wojskowy któregośkolwiek z ugrupowań kambodżańskich;

cease-fire, with detailed information in writing regarding the withdrawal of foreign forces. This information shall include the following elements;

- (a) Total strength of these forces and their organization and deployment;
- (b) Comprehensive lists of arms, ammunition and equipment held by these forces, and their exact locations;
- (c) Withdrawal plan (already implemented or to be implemented), including withdrawal routes, border crossing points and time of departure from Cambodia.

2. On the basis of the information provided in accordance with paragraph 1 above, UNTAC will undertake an investigation in the manner it deems appropriate. The Party providing the information will be required to make personnel available to accompany UNTAC investigators.

3. Upon confirmation of the presence of any foreign forces, UNTAC will immediately deploy military personnel with the foreign forces and accompany them until they have withdrawn from Cambodian territory. UNTAC will also establish checkpoints on withdrawal routes, border crossing points and airfields to verify the withdrawal and ensure the non-return of all categories of foreign forces.

4. The Mixed Military Working Group (MMWG) provided for in article II of this annex will assist UNTAC in fulfilling the above-mentioned tasks.

Article VII

Cessation of outside military assistance to all Cambodian Parties

1. All Parties undertake, from the time of the signing of this Agreement, not to obtain or seek any outside military assistance, including weapons, ammunition and military equipment from outside sources.

2. The Signatories whose territory is adjacent to Cambodia, namely, the Governments of the Lao People's Democratic Republic, the Kingdom of Thailand and the Socialist Republic of Vietnam, undertake to:

- (a) Prevent the territories of their respective States including land territory, territorial sea and air space, from being used for the purpose of providing any form of military assistance to any of the Cambodian Parties. Resupply of such items as food, water, clothing and medical supplies through their territories will be allowed, but shall, without prejudice to the provisions of sub-paragraph (c) below, be subject UNTAC supervision upon arrival in Cambodia;
- (b) Provide written confirmation to the Commander of the military component of UNTAC, not later than four weeks after the second phase of the cease-fire begins, that no forces, arms, ammunition or military equipment of any of the Cambodian Parties are present on their territories;

(c) przyjąć w każdej ze stolic oficera łącznikowego UNTAC i wyznaczyć, nie później niż w ciągu czterech tygodni od rozpoczęcia drugiego etapu rozejmu, oficera w randze pułkownika lub jego odpowiednika w celu udzielania UNTAC pomocy w dokonywaniu ustaleń odnośnie do wszelkich skarg dotyczących prowadzenia na ich terytoriach działań sprzecznych z postanowieniami wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu, przy pełnym poszanowaniu suwerenności tych państw.

3. W celu umożliwienia UNTAC kontrolowania wstrzymania zewnętrznej pomocy dla wszystkich ugrupowań kambodżańskich Strony zgadzają się, że po podpisaniu niniejszego porozumienia prześlą UNTAC informacje będące w ich posiadaniu, dotyczące tras i sposobów, jakimi pomoc militarna, w tym broń, amunicja i sprzęt wojskowy, była dostarczana którejkolwiek ze Stron. Natychmiast po rozpoczęciu drugiego etapu rozejmu UNTAC podejmie następujące działania praktyczne:

- (a) utworzy punkty kontrolne wzdłuż tras wycofywania oraz w wybranych miejscach wzdłuż granicy — po kambodżańskiej stronie — i na lotniskach wewnątrz Kambodży;
- (b) będzie patrolować przybrzeżne i śródlądowe szlaki wodne Kambodży;
- (c) utrzyma w strategicznych punktach Kambodży lotne grupy, które będą patrolować teren i prowadzić ustalenia w przypadku zarzutów dotyczących dostaw uzbrojenia dla którejkolwiek ze Stron.

Artykuł VIII

Ukryte zapasy broni i sprzętu wojskowego

1. W celu ustabilizowania sytuacji w zakresie bezpieczeństwa, budowy zaufania i redukcji uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego na terenie całej Kambodży każda ze Stron zgadza się dostarczyć dowódcy struktury wojskowej UNTAC, przed wyznaczonym przez niego terminem, wszelkie posiadane informacje, w tym oznakowane mapy dotyczące ukrytych zapasów broni i sprzętu wojskowego, o których istnieniu Strony wiedzą lub których istnienie podejrzewają.

2. Na podstawie otrzymanych informacji i po upływie terminu, o którym mowa w punkcie 1 niniejszego artykułu, struktura wojskowa UNTAC rozmieści grupy weryfikacyjne, których zadaniem będzie przeprowadzanie ustaleń na podstawie każdego raportu i zniszczenie każdego znalezionej zapasu broni i sprzętu.

Artykuł IX

Niewypały artyleryjskie

1. Wkrótce po przybyciu do Kambodży struktura wojskowa UNTAC zapewni przede wszystkim, że wszystkie znane pola minowe zostaną oznakowane w sposób widoczny.

2. Strony zgadzają się, że po ukończeniu procesu reorganizacji i skoszarowania, zgodnie z artykułem III niniejszego załącznika, udostępnią zespoły saperów, które pod nadzorem i kontrolą personelu wojskowego UNTAC opusz-

(c) Receive an UNTAC liaison officer in each of the capitals and designate an officer of the rank of colonel or equivalent, not later than four weeks after the beginning of the second phase of the cease-fire, in order to assist UNTAC in investigating, with due respect for their sovereignty, and complaints that activities are taking place on the territories that are contrary to the provisions of the comprehensive political settlement.

3. To enable UNTAC to monitor the cessation of outside assistance to all Cambodian Parties, the Parties agree that upon signature of this Agreement, they will provide to UNTAC any information available to them about the routes and means which military assistance, including weapons, ammunition and military equipment, have been supplied to any of the Parties. Immediately after the second phase of the cease-fire begins UNTAC will take the following practical measures:

- (a) Establish check-points along the routes and at selected locations along the Cambodian side of the border and at airfields inside Cambodia;
- (b) Patrol the coastal and inland waterways of Cambodia;
- (c) Maintain mobile teams at strategic locations within Cambodia to patrol and investigate allegations of supply of arms to any of the Parties.

Article VIII

Caches of weapons and military supplies

1. In order to stabilize the security situation, build confidence and reduce arms and military supplies throughout Cambodia, each Party agrees to provide to the Commander of the military component of UNTAC, before a date to be determined by him, all information at its disposal, including marked maps, about known or suspected caches of weapons and military supplies throughout Cambodia.

2. On the basis of information received, that military component of UNTAC shall, after the date referred to in paragraph 1, deploy verification teams to investigate each report and destroy each cache found.

Article IX

Unexploded ordnance devices

1. Soon after arrival in Cambodia, the military component of UNTAC shall ensure, as a first step, that all known minefields are clearly marked.

2. The Parties agree that, after completion of the reorganization and cantonment processes in accordance with Article III of the present annex, they will make available mine-clearing teams which, under the supervision and con-

czą teren skoszarowania i pomogą w usuwaniu, rozbrajaniu i neutralizowaniu pozostałych niewypałów artyleryjskich. Miny i inne pociski, których nie można będzie usunąć, rozbroić lub zneutralizować, zostaną oznakowane w sposób widoczny, zgodnie z systemem, jaki zostanie opracowany przez strukturę wojskową UNTAC.

3. UNTAC:

- (a) poprowadzi powszechne programy edukacyjne na temat rozpoznawania i unikania niewypałów;
- (b) będzie szkolić ochotników kambodżańskich w likwidowaniu niewypałów artyleryjskich;
- (c) zapewni szkolenie dla ochotników kambodżańskich w zakresie niesienia pierwszej pomocy.

Artykuł X

Dochodzenie w przypadku pogwałcenia postanowień

1. Po rozpoczęciu drugiego etapu, w przypadku otrzymania od jednej ze Stron informacji lub skargi dotyczącej ewentualnych przypadków nieprzestrzegania jakichkolwiek postanowień niniejszego załącznika lub postanowień odnoszących się do tego załącznika, UNTAC podejmie dochodzenie w tej sprawie w formie, jaką uzna za właściwą. W przypadku gdy dochodzenie zostanie wszczęte w odpowiedzi na skargę jednej ze Stron, Strona ta będzie obowiązana zapewnić obecność personelu, który będzie towarzyszył osobom prowadzącym dochodzenie z ramienia UNTAC. Wyniki takiego dochodzenia zostaną przekazane przez UNTAC Stronie, która złożyła skargę, oraz Stronie, przeciwko której skarga została złożona, a także w razie potrzeby SNC.

2. W innych przypadkach UNTAC będzie także prowadził dochodzenie z własnej inicjatywy, gdy zaistnieją podstawy do przypuszczenia lub podejrzania, że naruszane są postanowienia niniejszego załącznika lub postanowienia odnoszące się do tego załącznika.

Artykuł XI

Zwolnienie jeńców wojennych

Wojskowa struktura UNTAC udzieli, tam gdzie to będzie konieczne, pomocy Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża w wypełnianiu jego funkcji związanych z uwalnianiem jeńców wojennych.

Artykuł XII

Repatriacja i przesiedlenie wysiedlonych Kambodżan

Struktura wojskowa UNTAC udzieli, w razie potrzeby, pomocy w repatriacji uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych. Pomoc ta będzie prowadzona zgodnie z artykułami 19 i 20 niniejszego porozumienia i polegać będzie zwłaszcza na usuwaniu min z terenów tras repatriacyjnych, ośrodków zgłoszeń i terenów przesiedlenia, a także na ochronie ośrodków zgłoszeń.

trol of UNTAC military personnel, will leave the cantonment areas in order to assist in removing, disarming or deactivating remaining unexploded ordnance devices. Those mines or objects which cannot be removed, disarmed or deactivated will be clearly marked in accordance with a system to be devised by the military component of UNTAC.

3. UNTAC shall:

- (a) Conduct a mass public education programme in the recognition and avoidance of explosive devices;
- (b) Train Cambodian volunteers to dispose of unexploded ordnance devices;
- (c) Provide emergency first-aid training to Cambodian volunteers.

Article X

Investigation of violations

1. After the beginning of the second phase, upon receipt of any information or complaint from one of the Parties relating to a possible case of non-compliance with any of the provisions of the present annex or related provisions, UNTAC will undertake an investigation in the manner which it deems appropriate. Where the investigation takes place in response to a complaint by one of the Parties, that Party will be required to make personnel available to accompany the UNTAC investigators. The results of such investigation will be conveyed by UNTAC to the complaining Party and the Party complained against, and if necessary to the SNC.

2. UNTAC will also carry out investigations on its own initiative in other cases when it has reason to believe or suspect that a violation of this annex or related provisions may be taking place.

Article XI

Release of prisoners of war

The military component of UNTAC will provide assistance as required to the International Committee of the Red Cross in the latter's discharge of its functions relating to the release of prisoners of war.

Article XII

Repatriation and resettlement of displaced Cambodians

The military component of UNTAC will provide assistance as necessary in the repatriation of Cambodian refugees and displaced persons carried out in accordance with articles 19 and 20 of this Agreement, in particular in the clearing of mines from repatriation routes, reception centres and resettlement areas, as well as in the protection of the reception centres.

Załącznik 3

Annex 3

WYBORY

1. Konstituanta, o której mowa w artykule 12 niniejszego porozumienia, składać się będzie ze 120 członków. W ciągu trzech miesięcy od daty wyborów wykona ona swoje zadanie, tj. opracuje i uchwali nową konstytucję Kambodży oraz przekształci się w zgromadzenie ustawodawcze, które utworzy nowy rząd Kambodży.

2. Wybory, o których mowa w artykule 12 niniejszego porozumienia, zostaną przeprowadzone na terenie całej Kambodży na zasadach podziału na prowincje, zgodnie z systemem reprezentacji proporcjonalnej, na podstawie list kandydatów przedstawionych przez partie polityczne.

3. Wszyscy Kambodżanie, także ci, którzy w czasie podpisywania niniejszego porozumienia są uchodźcami kambodżańskimi lub osobami wysiedlonymi, będą mieli takie same prawa, swobody i możliwości wzięcia udziału w wyborach.

4. Uprawniony do wzięcia udziału w wyborach będzie każdy, kto w chwili zgłoszenia do rejestracji będzie miał ukończone 18 lat lub kto ukończy 18 lat w trakcie okresu rejestracji, urodził się w Kambodży lub jest dzieckiem osoby urodzonej w Kambodży.

5. Prawo tworzenia partii politycznych będą miały grupy składające się z pięciu tysięcy zarejestrowanych wyborców. Platformy tych partii będą zgodne z zasadami i celami porozumienia w sprawie kompleksowego politycznego uregulowania konfliktu.

6. Warunkiem wymaganym przy ubieganiu się o wybór do konstytuanta będzie przynależność partyjna. Partie polityczne przedstawią listy zarejestrowanych kandydatów ubiegających się o wybór z ramienia tych partii.

7. Aby wziąć udział w wyborach, partie polityczne i kandydaci rejestrują się. UNTAC potwierdzi, że partie polityczne i kandydaci odpowiadają ustalonym kryteriom i kwalifikują się do udziału w wyborach. Warunkiem udziału w wyborach będzie przestrzeganie kodeksu postępowania ustanowionego przez UNTAC w drodze konsultacji z SNC.

8. Głosowanie odbywać się będzie w sposób tajny, przy czym osobom kalekim lub nie umiejącym czytać albo pisać udzielona zostanie pomoc.

9. Wolność słowa, zgromadzeń i podróżowania będzie w pełni przestrzegana. Wszystkie zarejestrowane partie polityczne będą miały uczciwy dostęp do środków masowego przekazu, w tym do prasy, telewizji i radia.

Załącznik 4

Annex 4

REPATRIACJA UCHODźCÓW KAMBODŹAŃSKICH
+ OSÓB WYSIEDLONYCH

REPATRIATION OF CAMBODIAN REFUGEES AND DISP-
LACED PERSONS

Część I

Part I

Wstęp

Introduction

1. W ramach wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu należy udzielić wszelkiej pomocy uchodźcom

1. As part of the comprehensive political settlement, every assistance will need to be given to Cambodian refugees

kambodżańskim i osobom wysiedlonym oraz krajom czasowego uchodźstwa, a także krajowi pochodzenia, w celu ułatwienia, w sposób pokojowy i spokojny, dobrowolnego powrotu do Kambodży wszystkich uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych. Należy także zapewnić, aby dla krajów czasowego uchodźstwa nie powstały problemy związane z osobami, które nie powrócą do Kambodży. Kraj pochodzenia ponoszący odpowiedzialność za swój własny naród zaakceptuje powrót uchodźców i osób wysiedlonych wraz z nastaniem sprzyjających ku temu warunków.

Część II

Warunki sprzyjające powrotowi uchodźców i osób wysiedlonych

2. Zadanie odbudowania narodu kambodżańskiego wymagać będzie mobilizacji wszystkich zasobów ludzkich i naturalnych. Do tego celu w wielkim stopniu przyczyni się powrót Kambodżan z ich czasowego uchodźstwa i spoza kraju pochodzenia do miejsc, które wybiorą sami.

3. Należy podjąć wszelkie wysiłki w celu zapewnienia, że nie powtórzą się warunki, które doprowadziły do pojawienia się znacznej liczby uchodźców i osób wysiedlonych szukających schronienia w innych krajach. Pomimo to niektórzy uchodźcy kambodżańscy i osoby wysiedlone, którzy będą pragnęli samorzutnie powrócić do swojej ojczyzny, będą mogli to zrobić.

4. Musi istnieć pełne poszanowanie praw człowieka i podstawowych swobód wszystkich Kambodżan, także praw i swobód uchodźców i osób wysiedlonych, objętych repatriacją, w dowód uznania ich prawa do życia w pokoju i bezpieczeństwie, wolnych od wszelkiego zastraszenia i przymusu. Prawa te będą obejmowały między innymi swobodę poruszania się po terytorium Kambodży, prawo wyboru miejsca stałego zamieszkania i zatrudnienia oraz prawo własności.

5. Zgodnie ze wszechstronnym politycznym rozwiązaniem konfliktu podjęte zostaną wszelkie wysiłki w celu stworzenia w Kambodży, równocześnie, politycznych, gospodarczych i społecznych warunków sprzyjających powrotowi i harmonijnej integracji uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych.

6. W celu zapewnienia udziału uchodźców i osób wysiedlonych w wyborach należy we współpracy z SNC rozpocząć masową repatriację i ukończyć ją w możliwie najkrótszym czasie, biorąc pod uwagę wszystkie związane z tym czynniki polityczne, humanitarne, logistyczne, techniczne i społeczno-gospodarcze.

7. Repatriacja uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych powinna być dobrowolna, a ich decyzje w tej sprawie powinny być podejmowane z pełną znajomością faktów. Wybór miejsca przeznaczenia na terenie Kambodży powinien być sprawą indywidualną. Jedność rodziny musi zostać zachowana.

and displaced persons as well as to countries of temporary refuge and the country of origin in order to facilitate the voluntary return of all Cambodian refugees and displaced persons in a peaceful and orderly manner. It must also be ensured that there would be no residual problems for the countries of temporary refuge. The country of origin with responsibility towards its own people will accept their return as conditions become conducive.

Part II

Conditions conducive to the return of refugees and displaced persons

2. The task of rebuilding the Cambodian nation will require the harnessing of all its human and natural resources. To this end, the return to the place of their choice of Cambodians from their temporary refuge and elsewhere outside their country of origin will make a major contribution.

3. Every effort should be made to ensure that the conditions which have led to a large number of Cambodian refugees and displaced persons seeking refuge in other countries should not recur. Nevertheless, some Cambodian refugees and displaced persons will wish and be able to return spontaneously to their homeland.

4. There must be full respect for the human rights and fundamental freedoms of all Cambodians, including those of the repatriated refugees and displaced persons, in recognition of their entitlement to live in peace and security, free from intimidation and coercion of any kind. These rights would include, inter alia, freedom of movement within Cambodia, the choice of domicile and employment, and the right to property.

5. In accordance with the comprehensive political settlement, every effort should be made to create concurrently in Cambodia political, economic and social conditions conducive to the return and harmonious intergration of the Cambodian refugees and displaced persons.

6. With a view to ensuring that refugees and displaced persons participate in the elections, mass repatriation should commence and be completed as soon as possible, taking into account all the political, humanitarian, logistical, technical and socio-economic factors involved, and with the co-operation of the SNC.

7. Repatriation of Cambodian refugees and displaced persons should be voluntary and their decision should be taken in full possession of the facts. Choice of destination within Cambodia should be that of the individual. The unity of the family must be preserved.

Część III

Czynniki operacyjne

8. Zgodnie z poszanowaniem zasad narodowej suwerenności krajów czasowego uchodźstwa oraz pochodzenia, a także w ścisłej współpracy z krajami czasowego uchodźstwa oraz krajem pochodzenia, należy zapewnić wszystkim uchodźcom kambodżańskim i osobom wysiedlonym pełny dostęp do Biura Wysokiego Komisarza ONZ do Spraw Uchodźców (UNHCR), Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i innych właściwych organów międzynarodowych, aby organy te mogły dokonać spisu powszechnego, prowadzić poszukiwania, udzielać pomocy medycznej i podejmować inne działania, jakie wynikają z ich mandatów oraz z zakresu ich działalności.

9. W kontekście wszechstronnego politycznego uregulowania sygnatariusze z satysfakcją zauważają, że Sekretarz Generalny powierzył Wysokiemu Komisarzowi ONZ do Spraw Uchodźców kierowanie i koordynowanie pracy agend międzyrządowych pomagających w repatriacji i udzielających pomocy charytatywnej uchodźcom kambodżańskim i osobom wysiedlonym. Sygnatariusze zwracają się do organizacji nierządowych o możliwie najpełniejsze skoordynowanie swoich działań na rzecz uchodźców kambodżańskich i osób wysiedlonych z urzędem UNHCR.

10. SNC, rządy krajów, w których uchodźcy kambodżańscy i osoby wysiedlone z Kambodży szukali tymczasowego schronienia, oraz kraje, które podejmują wysiłki na rzecz repatriacji i integracji, będą pragnęły z bliska obserwować i ułatwiać repatriację ludności powracającej. W tym celu, na określony czas, powinno zostać utworzone doraźne ciało konsultacyjne. UNHCR, MKCK i inne właściwe agendy międzynarodowe, jak również UNTAC zostaną zaproszone do udziału w tym ciele na pełnych prawach.

11. Odpowiednio kontrolowana doraźna pomoc dla repatriantów powinna być udzielana na zasadach bezstronności, w celu umożliwienia rodzinom i osobom powracającym do Kambodży harmonijnego ułożenia sobie życia w społeczności. Te natychmiastowe kroki, prowadzone w kilku etapach, zostaną w dłuższej perspektywie zastąpione przez program odbudowy.

12. Odpowiedzialni za organizację i sprawowanie nadzoru nad przeprowadzeniem repatriacji będą musieli zapewnić, że uchodźcom i osobom wysiedlonym zostaną stworzone bezpieczne warunki podróżowania. Absolutnie konieczne w tym względzie jest wyznaczenie i oczyszczenie punktów kontroli granicznej oraz tras repatriacji z min i innych niebezpieczeństw.

13. Społeczność międzynarodowa powinna szczerze wesprzeć potrzeby finansowe związane z przeprowadzeniem działań repatriacyjnych.

Part III

Operation factors

8. Consistent with respect for principles of national sovereignty in the countries of temporary refuge and origin, and in close co-operation with the countries of temporary refuge and origin, full access by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), ICRC and other relevant international agencies should be guaranteed to all Cambodian refugees and displaced persons, with a view to the agencies undertaking the census, tracing, medical assistance, food distribution and other activities vital to the discharge of their mandate and operational responsibilities; such access should also be provided in Cambodia to enable the relevant international organizations to carry out their traditional monitoring as well as operational responsibilities.

9. In the context of the comprehensive political settlement, the signatories note with satisfaction that the Secretary-General of the United Nations has entrusted UNHCR with the role of leadership and co-ordination among intergovernmental agencies assisting with the repatriation and relief of Cambodian refugees and displaced persons. The Signatories look to all non-governmental organizations to coordinate as much as possible their work for the Cambodian refugees and displaced persons with that of UNHCR.

10. The SNC, the Governments of the countries in which the Cambodian refugees and displaced persons have sought temporary refuge, and the countries which contribute to the repatriation and integration effort, will wish to monitor closely and facilitate the repatriation of the returnees. An ad hoc consultative body should be established for a limited term for these purposes. The UNHCR, the ICRC and other international agencies as appropriate, as well as UNTAC, would be invited to join as full participants.

11. Adequately monitored short-term repatriation assistance should be provided on an impartial basis to enable the families and individuals returning to Cambodia to establish their lives and livelihoods harmoniously in their society. These interim measures would be phased out and replaced in the longer term by the reconstruction programme.

12. Those responsible for organizing and supervising the repatriation operation will need to ensure that conditions of security are created for the movement of the refugees and displaced persons. In this respect, it is imperative that appropriate border crossing points and routes be designated and cleared of mines and other hazards.

13. The international community should contribute generously to the financial requirements of the repatriation operation.

Załącznik 5

Annex 5

ZASADY NOWEJ KONSTYTUCJI KAMBODŻY

PRINCIPLES FOR A NEW CONSTITUTION FOR CAMBODIA

1. Konstytucja będzie najwyższym aktem prawnym kraju. Może ona zostać zmieniona w drodze określonego procesu, obejmującego akceptację legislacyjną, lub w drodze ogólnonarodowego referendum albo w drodze jednego i drugiego procesu.

1. The constitution will be the supreme law of the land. It may be amended only by a designated process involving legislative approval, popular referendum, or both.

2. Tragiczna historia Kambodży w ciągu ostatnich lat wymaga podjęcia specjalnych działań w celu zapewnienia ochrony praw człowieka. Dlatego też konstytucja będzie zawierać deklarację podstawowych praw, w tym prawa do życia, wolności osobistej, bezpieczeństwa, swobody podróżowania, wolności wyznania, wolności zgromadzeń i zrzeszania się, również w partie polityczne i związki zawodowe, prawa do należytego procesu i równości w obliczu prawa, ochrony własności osobistej i ochrony przed pozbawieniem mienia bez należytej rekompensaty, wolności od dyskryminacji na tle rasy, narodowości, religii i płci. Zabronione będzie stosowanie prawa karnego wstecz. Deklaracja będzie zgodna z postanowieniami Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innymi stosownymi dokumentami międzynarodowymi. Osoby poszkodowane będą miały prawo sądowego dochodzenia swoich roszczeń.

2. Cambodia's tragic recent history requires special measures to assure protection of human rights. Therefore, the constitution will contain a declaration of fundamental rights, including the rights to life, personal liberty, security, freedom of movement, freedom of religion, assembly and association including political parties and trade unions, due process and equality before the law, protection from arbitrary deprivation of property or deprivation of private property without just compensation, and freedom from racial, ethnic, religious or sexual discrimination. It will prohibit the retroactive application of criminal law. The declaration will be consistent with the provisions of the Universal Declaration of Human Rights and other relevant international instruments. Aggrieved individuals will be entitled to have the courts adjudicate and enforce these rights.

3. Konstytucja określi status Kambodży jako suwerennego, niepodległego i neutralnego państwa oraz narodową jedność narodu kambodżańskiego.

3. The constitution will declare Cambodia's status as a sovereign, independent and neutral State, and the national unity of the Cambodian people.

4. Konstytucja będzie stwierdzała, że Kambodża będzie podążała drogą systemu liberalno-demokratycznego, opartego na pluralizmie. Zagwarantuje ona okresowe i autentyczne wybory. Zagwarantuje czynne i bierne prawo wyborcze w ramach powszechnych i równych wyborów. Zagwarantuje tajność wyborów oraz wymagać będzie, aby procedury wyborcze dawały pełną i uczciwą możliwość organizowania i uczestniczenia w procesie wyborczym.

4. The constitution will state that Cambodia will follow a system of liberal democracy, on the basis of pluralism. It will provide for periodic and genuine elections. It will provide for the right to vote and to be elected by universal and equal suffrage. It will provide for voting by secret ballot, with a requirement that electoral procedures provide a full and fair opportunity to organize and participate in the electoral process.

5. Zostanie powołane niezależne sądownictwo, uprawnione do wprowadzania w życie praw zagwarantowanych w konstytucji.

5. An independent judiciary will be established, empowered to enforce the rights provided under the constitution.

6. Konstytucja zostanie przyjęta większością dwóch trzecich głosów członków konstytuandy.

6. The constitution will be adopted by a two-thirds majority of the members of the constituent assembly.

III. POROZUMIENIE DOTYCZĄCE SUWERENNOŚCI, NIEPODLEGŁOŚCI, INTEGRALNOŚCI I NIENARUSZALNOŚCI TERYTORIALNEJ, NEUTRALNOŚCI I JEDNOŚCI NARODOWEJ KAMBODŻY**III. AGREEMENT CONCERNING THE SOVEREIGNTY, INDEPENDENCE, TERRITORIAL INTEGRITY AND INVIOABILITY, NEUTRALITY AND NATIONAL UNITY OF CAMBODIA**

Australia, Sultanat Brunei, Chińska Republika Ludowa, Republika Filipin, Republika Francuska, Republika Indii, Republika Indonezji, Japonia, Republika Jugosławii, Kambodża, Kanada, Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Malezja, Republika Singapuru, Stany Zjednoczone Ameryki, Królestwo Tajlandii, Socjalistyczna Republika Wietnamu, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich,

Australia, Brunei Darussalam, Cambodia, Canada, the People's Republic of China, the French Republic, the Republic of India, the Republic of Indonesia, Japan, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the United States of America, the Socialist Republic of Vietnam and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia,

w obecności Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych,

przekonane, że wszechstronne polityczne rozwiązanie problemu Kambodży jest niezbędne dla osiągnięcia na dłuższą metę celu, jakim jest utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa w południowo-wschodniej Azji,

mając w pamięci swoje zobowiązania wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych i innych przepisów prawa międzynarodowego,

zważywszy, że pełne przestrzeganie zasad nieingerencji i nieinterwencji w wewnętrzne i zewnętrzne sprawy państw ma zasadnicze znaczenie dla zachowania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego,

potwierdzając niezbywalne prawo państw do swobodnego decydowania o własnym systemie politycznym, gospodarczym, kulturalnym i społecznym, zgodnie z wolą własnego narodu i bez jakiegokolwiek ingerencji, działalności wywrotowej, przymusu lub groźby z zewnątrz,

pragnąc popierać poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka i podstawowych swobód w zgodzie z Kartą Narodów Zjednoczonych i innymi stosownymi dokumentami międzynarodowymi,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

1. Niniejszym Kambodża uroczyście zobowiązuje się do utrzymania, zachowania i obrony swojej suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i jedności narodowej. Wieczna neutralność Kambodży zostanie zastrzeżona w konstytucji, która zostanie uchwalona po wolnych i uczciwych wyborach.

2. W tym celu Kambodża zobowiązuje się:

- (a) nie podejmować żadnych działań, które mogłyby osłabić suwerenność, niepodległość lub integralność i nienaruszalność terytorialną innych państw,
- (b) powstrzymać się od przystąpienia do jakiegokolwiek sojuszu wojskowego lub porozumień wojskowych z innymi państwami, które byłyby niezgodne z jej neutralnością, z zastrzeżeniem prawa Kambodży do nabywania koniecznego sprzętu wojskowego, uzbrojenia i amunicji oraz uzyskiwania pomocy w celu realizowania należnego prawa do samoobrony i utrzymania praworządności,
- (c) powstrzymać się od wszelkiej formy ingerencji, bezpośredniej lub pośredniej, w wewnętrzne sprawy innych państw,
- (d) unieważnić traktaty i porozumienia pozostające w sprzeczności z jej suwerennością, niepodległością, integralnością i nienaruszalnością terytorialną, neutralnością i jednością narodową,
- (e) powstrzymać się od użycia siły lub groźby użycia siły przeciwko integralności terytorialnej albo niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa bądź od postępowania w jakikolwiek inny sposób sprzeczny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych,

In the presence of the Secretary-General of the United Nations,

Convinced that a comprehensive political settlement for Cambodia is essential for the long-term objective of maintaining peace and security in South-East Asia,

Recalling their obligations under the Charter of the United Nations and other rules of international law,

Considering that full observance of the principles of non-interference and non-intervention in the internal and external affairs of States is of the greatest importance for the maintenance of international peace and security,

Reaffirming the inalienable right of States freely to determine their own political, economic, cultural and social systems in accordance with the will of their peoples, without outside interference, subversion, coercion or threat in any form whatsoever,

Desiring to promote respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in conformity with the Charter of the United Nations and other relevant international instruments,

Have agreed as follows:

Article 1

1. Cambodia hereby solemnly undertakes to maintain, preserve and defend its sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality, and national unity; the perpetual neutrality of Cambodia shall be proclaimed and enshrined in the Cambodian constitution to be adopted after free and fair elections.

2. To this end, Cambodia undertakes:

- (a) To refrain from any action that might impair the sovereignty, independence and territorial integrity and inviolability of other States;
- (b) To refrain from entering into any military alliances or other military agreements with other States that would be inconsistent with its neutrality, without prejudice to Cambodia's right to acquire the necessary military equipment, arms, amunitions and assistance to enable it to exercise its inherent right of self-defence and to maintain law and order;
- (c) To refrain from interference in any form whatsoever, whether direct or indirect, in the internal affairs of other States;
- (d) To terminate treaties and agreements that are incompatible with its sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality, and national unity;
- (e) To refrain from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations;

- (f) rozstrzygać wszelkie spory z innymi państwami środkami pokojowymi,
 - (g) nie używać swojego terytorium lub terytoriów innych państw do podejmowania działań w celu osłabienia suwerenności, niepodległości oraz integralności i nienaruszalności terytorialnej innych państw,
 - (h) nie wyrazić zgody na wprowadzenie lub stacjonowanie w Kambodży sił obcych w jakiegokolwiek formie, w tym personelu wojskowego, oraz zapobiegać tworzeniu lub utrzymywaniu w Kambodży obcych baz wojskowych, umocnień lub obiektów, z wyjątkiem tworzonych na mocy upoważnień ONZ i mających na celu wprowadzenie w życie wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu.
- (f) To settle all disputes with other States by peaceful means;
 - (g) To refrain from using its territory or the territories of other States to impair the sovereignty, independence, and territorial integrity and inviolability of other States;
 - (h) To refrain from permitting the introduction or stationing of foreign forces, including military personnel, in any form whatsoever, in Cambodia, and to prevent the establishment or maintenance of foreign military bases, strong points or facilities in Cambodia, except pursuant to United Nations authorization for the implementation of the comprehensive political settlement.

Artykuł 2

1. Inne strony niniejszego porozumienia zobowiązują się niniejszym uroczyście do uznania i szanowania w każdy możliwy sposób suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i jedności narodowej Kambodży.

2. W tym celu zobowiązują się:

- (a) powstrzymać się od przystąpienia do jakichkolwiek sojuszy wojskowych lub innych porozumień wojskowych z Kambodżą, które pozostawałyby w sprzeczności z neutralnością Kambodży, z zastrzeżeniem prawa Kambodży do nabywania koniecznego sprzętu wojskowego, uzbrojenia i amunicji oraz uzyskiwania pomocy umożliwiającej realizowanie należnego prawa do samoobrony i utrzymania praworządności,
- (b) powstrzymać się od jakiegokolwiek ingerencji, bezpośredniej lub pośredniej, w wewnętrzne sprawy Kambodży,
- (c) powstrzymać się od użycia siły lub groźby użycia siły przeciwko integralności terytorialnej i niezależności politycznej Kambodży lub postępowania w jakikolwiek inny sposób, niezgodnego z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych,
- (d) rozstrzygać wszystkie spory z Kambodżą środkami pokojowymi,
- (e) nie używać swoich terytoriów lub terytoriów innych państw do podejmowania działań w celu osłabienia suwerenności, niepodległości oraz integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i jedności narodowej Kambodży,
- (f) nie używać terytorium Kambodży do działań w celu osłabienia suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej innych państw,
- (g) powstrzymać się od wprowadzenia lub stacjonowania w Kambodży sił obcych w jakiegokolwiek formie, w tym personelu wojskowego, oraz nie tworzyć ani nie utrzymywać w Kambodży baz wojskowych, umocnień lub obiektów, z wyjątkiem tworzonych na mocy upoważnień ONZ i mających na celu wprowadzenie w życie wszechstronnego politycznego rozwiązania konfliktu.

Article 2

1. The other parties to this Agreement hereby solemnly undertake to recognize and to respect in every way the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and national unity of Cambodia.

2. To this end, they undertake:

- (a) To refrain from entering into any military alliances or other military agreements with Cambodia that would be inconsistent with Cambodia's neutrality, without prejudice to Cambodia's right to acquire the necessary military equipment, arms, munitions and assistance to enable it to exercise its inherent right of self-defence and to maintain law and order;
- (b) To refrain from interference in any form whatsoever, whether direct or indirect, in the internal affairs of Cambodia;
- (c) To refrain from the treat or use of force against the territorial integrity or political independence of Cambodia, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations;
- (d) To settle all disputes with Cambodia by peaceful means;
- (e) To refrain from using their territories or the territories of other States to impair the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and national unity of Cambodia;
- (f) To refrain from using the territory of Cambodia to impair the sovereignty, independence and territorial integrity and inviolability of other States;
- (g) To refrain from the introduction or stationing of foreign forces, including military personnel, in any form whatsoever, in Cambodia and from establishing or maintaining military bases, strong points or facilities in Cambodia, except pursuant to United Nations authorization for the implementation of the comprehensive political settlement.

Artykuł 3

1. Wszystkie osoby w Kambodży będą korzystały z praw i swobód zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innych stosownych dokumentach międzynarodowych dotyczących praw człowieka.

2. W tym celu:

(a) Kambodża zobowiązuje się:

- zapewnić poszanowanie dla przestrzegania w Kambodży praw człowieka i podstawowych swobód,
- popierać prawo wszystkich obywateli Kambodży do podejmowania działań, które miałyby na celu upowszechnianie i ochronę praw człowieka i podstawowych swobód,
- podjąć skuteczne działania w celu zapewnienia, że polityka i działania praktyczne okresu przeszłego nigdy nie powrócą,
- przestrzegać stosownych dokumentów międzynarodowych dotyczących praw człowieka,

(b) inne strony niniejszego porozumienia zobowiązują się propagować i zachęcać do poszanowania i przestrzegania w Kambodży praw człowieka i podstawowych swobód, jakie są zawarte w stosownych dokumentach międzynarodowych, zwłaszcza aby zapobiec przypadkom ponownego naruszania praw człowieka.

3. Komisja Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych powinna nadal z uwagą obserwować sytuację w Kambodży odnośnie do praw człowieka, w tym, jeśli okaże się to konieczne, przez wyznaczenie specjalnego sprawozdawcy, który raz w roku przedstawiałby Komisji i Zgromadzeniu Ogólnemu raport obejmujący jego spostrzeżenia.

Artykuł 4

Strony niniejszego porozumienia wzywają wszystkie inne państwa, aby uznały i szanowały w każdy możliwy sposób suwerenność, niepodległość, integralność i nienaruszalność terytorialną, neutralność i jedność narodową Kambodży i aby nie podejmowały żadnych działań sprzecznych z zawartymi tu zasadami lub innymi postanowieniami niniejszego porozumienia.

Artykuł 5

1. W przypadku naruszenia lub groźby naruszenia suwerenności, niepodległości, integralności i nienaruszalności terytorialnej, neutralności i jedności narodowej Kambodży lub jakichkolwiek innych zobowiązań zawartych w niniejszym dokumencie, strony niniejszego porozumienia zobowiązują się do podjęcia konsultacji w celu przyjęcia odpowiednich kroków zapewniających poszanowanie tych zobowiązań i rozwiązanie takiego aktu naruszenia środkami pokojowymi.

2. Kroki takie mogą między innymi obejmować skierowanie sprawy do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych lub odwołanie się do środków właściwych dla pokojowego rozwiązania sporów, o których mowa w artykule 33 Karty Narodów Zjednoczonych.

Article 3

1. All persons in Cambodia shall enjoy the rights and freedoms embodied in the Universal Declaration of Human Rights and other relevant international human rights instruments.

2. To this end,

(a) Cambodia undertakes:

- to ensure respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in Cambodia;
- to support the right of all Cambodian citizens to undertake activities that would promote and protect human rights and fundamental freedoms;
- to take effective measures to ensure that the policies and practices of the past shall never be allowed to return;
- to adhere to relevant international human rights instruments;

(b) The other parties to this Agreement undertake to promote and encourage respect for and observance of human rights and fundamental freedoms in Cambodia as embodied in the relevant international instruments in order, in particular, to prevent the recurrence of human rights abuses.

3. The United Nations Commission on Human Rights should continue to monitor closely the human rights situation in Cambodia, including, if necessary, by the appointment of a Special Rapporteur who would report his findings annually to the Commission and to the General Assembly.

Article 4

The parties to this Agreement call upon all other States to recognize and respect in every way the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality and national unity of Cambodia and to refrain from any action inconsistent with these principles or with other provisions of this Agreement.

Article 5

1. In the event of a violation or threat of violation of the sovereignty, independence, territorial integrity and inviolability, neutrality or national unity of Cambodia, or of any of the other commitments herein, the parties to this Agreement undertake to consult immediately with a view to adopting all appropriate steps to ensure respect for these commitments and resolving any such violations through peaceful means.

2. Such steps may include, inter alia, reference of the matter to the Security Council of the United Nations or recourse to the means for the peaceful settlement of disputes referred to in Article 33 of the Charter of the United Nations.

3. Strony niniejszego porozumienia mogą domagać się także pomocy współprzewodniczących Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży.

4. W przypadku poważnych naruszeń praw człowieka w Kambodży wezwą oni odpowiednie organy Organizacji Narodów Zjednoczonych do podjęcia, zgodnie ze stosownymi dokumentami międzynarodowymi, odpowiednich kroków mających na celu zapobieżenie i wyeliminowanie takich naruszeń.

Artykuł 6

Niniejsze porozumienie wejdzie w życie z dniem podpisania.

Artykuł 7

Niniejsze porozumienie jest otwarte dla wszystkich państw, które chciałyby do niego przystąpić. Depozytariuszami dokumentów dotyczących przystąpienia będą rządy Republiki Francuskiej i Republiki Indonezji. Dla każdego z państw przystępujących do niniejszego porozumienia wejdzie ono w życie w dniu zdeponowania dokumentów dotyczących przystąpienia.

Artykuł 8

Oryginał niniejszego porozumienia, którego wersje w językach: angielskim, chińskim, francuskim, khmerskim i rosyjskim są jednakowo autentyczne, zostanie zdeponowany u rządów Republiki Francuskiej i Republiki Indonezji. Rządy te przekażą potwierdzone co do prawdziwości kopie porozumienia rządów innych państw uczestniczących w Paryskiej Konferencji w sprawie Kambodży oraz Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

W dowód czego niżej podpisani pełnomocnicy, posiadający należne pełnomocnictwa, podpisali niniejsze porozumienie.

Sporządzono w Paryżu dnia 31 października 1991 r.

3. The parties to this Agreement may also call upon the assistance of the co-chairmen of the Paris Conference on Cambodia.

4. In the event of serious violations of human rights in Cambodia, they will call upon the competent organs of the United Nations to take such other steps as are appropriate for the prevention and suppression of such violations in accordance with the relevant international instruments.

Article 6

This Agreement shall enter into force upon signature.

Article 7

This Agreement shall remain open for accession by all States. The instruments of accession shall be deposited with the Governments of the French Republic and the Republic of Indonesia. For each State acceding to this Agreement, it shall enter into force on the date of deposit of its instrument of accession.

Article 8

The original of this Agreement, of which the Chinese, English, French, Khmer and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Governments of the French Republic and the Republic of Indonesia, which shall transmit certified true copies to the Governments of the other States participating in the Paris Conference on Cambodia and to the Secretary-General of the United Nations.

In witness whereof the undersigned plenipotentiaries, being duly authorized thereto, have signed this Agreement.

Done at Paris this thirty first day of October, one thousand nine hundred and ninety one.